

ციფრულ აქტივებზე მინდობით წვდომის ამერიკული მოდელი*

არკადიუშ ვუდარსკი

ვიადრინას ევროპული უნივერსიტეტისა და ზიელონაგორას უნივერსიტეტის პროფესორი

I. მნიშვნელობა და იმპლემენტაცია

ციფრულ აქტივებზე მინდობით წვდომის წესების აშშ-ში ჩამოყალიბება 2015 წელს მოდელური კანონის ციფრულ აქტივებზე მინდობით წვდომის შესახებ ნოველიზაციით მოხდა (*Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act – RUFADAA*)¹. ცვლილება მომხმარებლის სიკვდილის შემდეგ მისი თანხმობით საკუთარი ინტერნეტ ანგარიშების შინაარსების გამჟღავნებისა და მათი დაუცველობის შესახებ პრობლემას წყვეტდა. RUFADAA არის კანონთა უნიფიკაციის კომისიის მიერ შემოთავაზებული კომპრომისის შედეგი (*The Uniform Law Commission – ULC*)². წინამორბედისგან (UFADAA³) განსხვავებით, მან დიდი აღიარება

მოიპოვა შტატების კანონმდებლებს შორის და იმპლემენტირებულ იქნა თითქმის ყველა შტატში. მასაჩუსეტსი, ოკლაჰომა და კოლუმბიის დისტრიქტი (ვოშინგტონი) არის საბოლოო მხარეები, სადაც ჯერ არ დასრულებულა RUFADAA-ს დანერგვა,⁵ თუმცა ეს მხოლოდ დროის საკითხს წარმოადგენს. ამ სამართლებრივი მატერიის გაერთიანება რთულად შესაფასებელია, მისი მნიშვნელობა კი მხოლოდ ამერიკის იურისდიქციით არ შემოიფარგლება. აშშ-ში მიღებული საკანონმდებლო გადაწყვეტილებები საერთაშორისო დისკუსიის ბიძგი გახდა და დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ სხვა ქვეყნებშიც საკანონმდებლო ცვლილებების დასაწყისი იქნება.

განხილული საკითხები გლობალური ხასიათისაა და ექვემდებარება არა მხოლოდ სამართლებრივ, არამედ ეკონომიკურ ანალიზსაც. განსაკუთრებული დაინტერესება ჩანს ევროკავშირში, სადაც ჯერჯერობით ე.წ. ციფრული მემკვიდრეობის პრობლემების ეროვნულ დონე-

* სტატია გამოქვეყნებულია: Arkadiusz Wudarski, Amerykański model dostępu powierniczego do zasobów cyfrowych, Forum Prawnicze, Nr 3(65) (2021), 19-36. პოლონური ენიდან თარგმნა ელენე ჩხიტაძემ.

¹ RUFADAA კომენტართან ერთად ხელმისაწვდომია: <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=112ab648-b257-97f2-48c2-61fe109a0b33&forceDialog=0> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

² RUFADAA პოლონურ ენაზე: A. Wudarski, „Forum Prawnicze” 2020 nr 5 (61), s. XXX.

³ მეტი ULC-ს შესახებ: A. Wudarski, ამერიკაში ციფრულ აქტივებზე მინდობით წვდომის წესების ჩამოყალიბება, „Forum Prawnicze” 2020 nr 1 (57), s. 10, przypis 75; www.uniformlaws.org/aboutulc/overview (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

⁴ Uniform Law Commission, <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=6745a319->

[c0e5-6240-bdb5-336214d245c5&forceDialog=1](https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=c0e5-6240-bdb5-336214d245c5&forceDialog=1) (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

⁵ 2020 წლის ნოემბრის მონაცემებით. მიმდინარე ინფორმაცია RUFADAA-ს საკანონმდებლო პროცესზე: მასაჩუსეტსი (HB 3368/SD1147, sponsorzy: Livingstone/Finegold), Oklahoma (HB 3711, sponsor: Kannady), პენსილვანიაში (SB 320, sponsor: Killion) ასევე კოლუმბიის დისტრიქტში (23-0141, sponsor: Allen) na stronie: <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=f7237fc4-74c2-4728-81c6-b39a91ecd22> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

ზე⁶ მოგვარებას ცდილობენ. მნიშვნელოვან როლს აქ სამართალწარმოება ასრულებს, რომელიც მოქმედი ეროვნული რეგულაციების ინტერპრეტაციით ცდილობს, გაუმკლავდეს არსებულ პრობლემებს.⁷ ფართო საკანონმდებლო ცვლილებების პროექტები ჯერ არ არის მიღებული.⁸

ციფრულ აქტივებზე მინდობით წვდომის ამერიკული მოდელი არის კვლევითი ჯგუფის *Access to Digital Assets*⁹ ანალიზის საგანი. ჯგუფი მუშაობს ევროპის იურიდიულ ინსტიტუტში (*European Law Institute – ELI*),¹⁰ რომელსაც ხელმძღვანელობენ სჯეფ ვან ერპი და ჯოს უიტდეჰაგი. ამ ჯგუფის მუშაობის მიზანია ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის რეგულირების ევროპული მოდელის შემუშავება. შედეგები ჯერ არ გამოქვეყნებულა და სამუშაოების დასრულება დაგეგმილია 2021 წლის სექტემბრისთვის.

ეს კვლევა წარმოადგენს, აანალიზებს და აფასებს ამერიკულ მოდელურ აქტში მიღებულ გადაწყვეტილებებს და ამოწმებს ევროპაში მათი გამოყენების შესაძლებლობებს. ამავე დროს

ის აშშ–ში ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის წესების შექმნის შესახებ წინა მოსაზრებების გაგრძელებას წარმოადგენს.¹¹

II. რეგულაციის ფარგლები

მოდელური აქტი არ არის ყოვლისმომცველი სამართლებრივი აქტი. იგი შედგება მხოლოდ 21 მუხლისგან. მისი ძირითადი ნაწილი ეთმობა ციფრული აქტივების გამჟღავნების პროცედურას (მუხლები 6–14), რაც მნიშვნელოვნად განსხვავებს ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსისა და სხვა ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის წესებს. აქტი გვთავაზობს ციფრული აქტივების მართვის ახალ online ინსტრუმენტს და შემოაქვს წვდომის უფლებების სამსაფეხურიანი იერარქია (მუხლი 4), ამავე დროს ზუსტად აღნიშნავს უფლებამოსილ პირებს (მუხლი 3). ის არ ცვლის ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის ფარგლებსა და მათი გამოყენების უფლებას, რომლებიც განსაზღვრულია მომსახურების ხელშეკრულებაში (მუხლი 5). აქტი განსაზღვრავს მინდობილის უფლებებსა და მოვალეობებს (მუხლი 15), ასევე განსაზღვრავს ადმინისტრატორის საქმიანობის სფეროს, გამორიცხავს მის პასუხისმგებლობას ქმედებების ან უმოქმედობებისათვის კეთილსინდისიერების ფარგლებში კანონის შესაბამისად (მუხლი 16). აშშ–ის სხვა მოდელური აქტების მსგავსად, RUFADAA განსაზღვრავს ყველაზე მნიშვნელოვან ცნებებს (მუხ. 2). უფრო მეტიც, მისმა ავტორებმა მნიშვნელოვნად მიიჩნიეს მასსა და საერთაშორისო ვაჭრობაში ელექტრონული ხელმოწერის შესახებ კანონის ურთიერთმიმართების გარკვევა¹² (მუხლი 18). შემოთავაზებული რეგულაცია ასევე შეიცავს კანონის ერთგვაროვანი გამოყენებისა და ინტერპრეტაციის სახელმძღვანელო პრინციპებს

⁶ შერჩეული ევროპული იურისდიქციის ციფრული ქონების შესახებ რაპორტები გამოქვეყნებულ იქნა „Journal of European Consumer and Market Law“ (EuCML); იხ. შესავალი: K. Nemeth, J. Morais Carvalho, Digital Inheritance in the European Union, EuCML 2017, s. 253; Wielka Brytania: E. Harbinja, EuCML 2017, s. 253 i n.; Holandia: A. Berlee, EuCML 2017, s. 256 i n.; Belgia: B. Maeschaelck, EuCML 2018, s. 37 i n.; Niemcy: M. O. Mackenrodt, EuCML 2018, s. 41 i n.

⁷ იხ. გერმანიის უზენაესი სასამართლოს განაჩენი (*Bundesgerichtshof — BGH*) z 12 ივლისი 2018 წ., sygn. akt III ZR 183/17, „Neue Juristische Wochenschrift“ 2018, s. 3178 i n.

⁸ Zob. Deutscher Anwaltverein, *Stellungnahme des Deutschen Anwaltvereins durch die Ausschüsse Erbrecht, Informationsrecht und Verfassungsrecht zum Digitalen Nachlass*; *Stellungnahme* Nr. 34/2013, Berlin 2013; <https://anwaltverein.de/files/anwaltverein.de/downloads/newsroom/stellungnahmen/2013/SN-DAV34-13.pdf> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

⁹ <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects-feasibility-studies-and-other-activities/current-projects/access-to-digital-assets/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹⁰ <https://www.europeanlawinstitute.eu/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹¹ A. Wudarski, *Kształtowanie*, s. 3–21.

¹² 30 ივნისი 2000 წ. კანონი *Electronic Signatures in Global and National Commerce Act* (ESIGN), Public Law 106–229, 114 U.S. Statutes at Large, vol. 114, s. 464–476; <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-106publ229/pdf/PLAW-106publ229.pdf> (უკანასკნელად ნანახია: 31.08.2020).

(მუხლი 17), ასევე სალვატორულ დებულებასაც (მუხლი 19).

III. გამოყენების ფარგლები

მოდელური აქტი ვრცელდება როგორც მომხმარებლის გარდაცვალების, ასევე მისი ქმედუნარობის დროს. ამრიგად, იგი აკმაყოფილებს დოქტრინაში მოხსენიებულ პოსტულატებს¹³ და ასევე მოიცავს სიტუაციებს, როდესაც მომხმარებელმა დაკარგა ანგარიშის დამოუკიდებლად შენახვის უნარი ფსიქიკური დაავადების შედეგად, რომელიც იწვევს მისი ქცევის გაკონტროლების შეუძლებლობას. უნდა გვახსოვდეს, რომ მოდელურ აქტში მოცემული სამართლებრივი საკითხების მოწესრიგება სახელმწიფო კანონმდებლის კომპეტენციას განეკუთვნება, ხოლო კანონი, რომელიც გამოიყენება ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის საკითხის გადაჭრის დროს, არის მომხმარებლის საცხოვრებელი ადგილის¹⁴ მიხედვით შტატის კანონი. მომხმარებლის შემთხვევაში, რომლისთვისაც მეურვეობა არის დადგენილი - მისი ამჟამინდელი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, ხოლო გარდაცვლილი მომხმარებლისთვის - საცხოვრებელი ადგილი მისი გარდაცვალების დროს.

RUFADAA სხვადასხვა გზით უკავშირდება სამართლის მრავალ სფეროს, ამასთან, ეს არცვლის მის მიერ გამოყენებული იურიდიული ინსტიტუტების ძირითად წესებსა და ხასიათს.¹⁵ დებულება ვრცელდება ოთხი ტიპის სუ-

ბიექტზე: მინდობილი,¹⁶ სამკვიდროს მმართველი,¹⁷ მეურვე¹⁸ და მინდობილი.¹⁹ ისინი მომხმარებლის ინტერესებს ანდერძის, რწმუნებულობის, სასამართლოს ბრძანების ან მინდობილობის საფუძველზე წარმოადგენენ. შესაბამისად, უფლებამოსილი პირების წრე არ არის ოჯახის უშუალო წევრების ან მემკვიდრეების იდენტიური; მათ მხოლოდ მაშინ შეუძლიათ სარგებლობა, თუ ისინი აქტში მითითებულ სუბიექტთა ჯგუფებს მიეკუთვნებიან. თუმცა, RUFADAA-ს უფრო დეტალური ანალიზი ნათლად ცხადყოფს შეუსაბამობას. მინდობილის იურიდიული განმარტებიდან²⁰ პირდაპირ გამომდინარეობს, რომ ეს არის ზოგადი კონცეფცია, რომელიც მოიცავს ყველა სხვა დანარჩენ კატეგორიაში უფლებამოსილ პირებს, ასევე დამატებით აგენტსაც, როგორც ანგარიშის მომხმარებლის უფლებამოსილ წარმომადგენელს. ეს განმარტება თანმიმდევრულად უნდა იქნას გამოყენებული ყველა დებულებაში.²¹

მოდელური აქტი არ ითვალისწინებს შუალედურ შეზღუდვებს და ვრცელდება ავტორიზაციებზე, რომლებიც გაცემულია როგორც მისი ძალაში შესვლის თარიღამდე, ასევე მის შემდეგ. კურატორის შემთხვევაში მნიშვნელოვანია მეურვეობის დამყარების საქმის წარმოების დაწყების თარიღი. RUFADAA ისევე, როგორც UFADAA, არ ერევა ამ სუბიექტების სამართლებრივი სტატუსის განმსაზღვრელი დებულებების ავტონომიაში. იგი ასევე არ ვრცელდება დამსაქმებლის ციფრულ აქტივზე, რომელსაც დასაქმებული იყენებს დამსაქმებლის ბიზნესის

¹³ M.D. Glennon, A Call to Action: Why the Connecticut Legislature Should Solve the Digital Asset Dilemma, „Quinnipiac Probate Law Journal” 2014, vol. 28, nr 1, s. 71.

¹⁴ Art. 3 (b) RUFADAA.

¹⁵ განსაკუთრებით შეეხება მემკვიდრეობით, ვალდებულებით, საავტორო, საბანკო, სისხლის სამართალს, ასევე საკუთრებას, მეურვეობას, მინდობილობას, მინდობით ურთიერთობასა თუ პირად ცხოვრებას. გამოწვევის წარმოადგენს RUFADAA-დან გამომდინარე მინდობილის უფლებამოსილებები, ე.წ. გარდაცვლილი მომხმარებლის, დაცული პირის, მინდობილობის გამცემის, მიმდობის აქტივებზე წვდომა ან მათი კოპირების შესაძლებლობა; National Conference of Commissioners on Uniform State Laws, Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act

with Prefatory Note and Comments, Williamsburg 2015 (dalej: NCCUSL, Revised Uniform Fiduciary Access...), prefatory note, art. 3 s. 9; <https://www.uniformlaws.org/HigherLogic/System/DownloadDocumentFile.ashx?DocumentFileKey=112ab648-b257-97f2-48c2-61fe109a0b33&forceDialog=0> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹⁶ Art. 3 (a) (1) RUFADAA.

¹⁷ Art. 3 (a) (2) RUFADAA.

¹⁸ Art. 3 (a) (3) RUFADAA.

¹⁹ Art. 3 (a) (4) RUFADAA.

²⁰ Art. 2 nr 14 RUFADAA.

²¹ Por. art. 2 nr 14 z art. 3 (a) RUFADAA.

ფარგლებში.²² ეს ეხება შიდა, არასაჯარო საკომუნიკაციო ქსელს, რომელსაც დამსაქმებელი იყენებს მხოლოდ პროფესიული მიზნებისთვის დასაქმებულთან დასაკავშირებლად. ამ შემთხვევაში, დამსაქმებელი არ არის ქსელის ადმინისტრატორი, რომელზეც ვრცელდება RUFADAA დებულებები, ანუ პირი, რომელიც გადასცემს, აწარმოებს, ამუშავებს, იღებს ან ინახავს მომხმარებლის ციფრულ აქტივებს.²³ დამსაქმებელი არ აფორმებს დასაქმებულთან ამ სფეროში მომსახურების განვითარების შესახებ ხელშეკრულებას და კანონიდან გამომდინარე ამით არ უძღვება ანგარიშს.²⁴ თუმცა საქმე განსხვავებულადაა, თუ დამსაქმებელი საჯარო ელექტრონული კომუნიკაციების სერვისებს იყენებს. ამიტომ მნიშვნელოვანია დახურული შიდა ქსელისა და საჯარო ღია ქსელის²⁵ განსხვავება.

IV. ნორმატიული განმარტებები და საკანონმდებლო შენიშვნები

იურიდიული განმარტებების შექმნა არის საკანონმდებლო ტექნიკა, რომელიც ხშირად გამოიყენება ამერიკის სამართლის გამაერთიანებელი კომისიის მუშაობის დროს. შეერთებულ შტატებში, სადაც კანონმდებლობა არ არის ერთგვაროვანი და სახელმწიფო იურისდიქციებს შორის არა მხოლოდ იურიდიული, არამედ ენობრივი განსხვავებებიც არსებობს, ამ საკითხის გადაწყვეტას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. განმარტებების კატალოგი ხელს უწყობს შეუსაბამოების გადალახვასა და, ამავდროულად, დებულებების ერთგვაროვან ინტერპრეტაციას. შტატების სამართლის სპეციფიკას კარგად ასახავს RUFADAA, რომელიც, მიუხედავად საკმაოდ მოკრძალებული მოცულობისა, შეიცავს 27 განმარტებას²⁶ და 8 საკანონმდებ-

ლო კომენტარს.²⁷ მასში გადმოცემული ბევრი განმარტება სხვა სამართლებრივი აქტებისა და მოდელური აქტების, კერძოდ, 2010 წლის ერთიანი მემკვიდრეობითი კოდექსის (*Uniform Probate Code – UPC*)^{28,29} მიერ გამოყენებულ ტერმინებს ეფუძნება. ინფორმაციის განმარტება კი - ერთიანი ელექტრონული გარიგებების შესახებ კანონის მე-2 მუხლის მე-11 პუნქტს (*Uniform Electronic Transactions Act*).³⁰ პირდაპირი მითითება ფედერალურ სამართალში არსებულ განსაზღვრებებზე (*United States Code*)³¹ ელექტრონულ კომუნიკაციასა³² და მონაცემთა დისტანციური დამუშავების სერვისებს ეხება.³³

²⁷ საკანონმდებლო შენიშვნები RUFADAA-ში შემდეგ მუხლებშია მოცემული: 2, 3, 7, 8, 14, 15, 16 და 19.

²⁸ Uniform Law Commission, <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=a539920d-c477-44b8-84fe-b0d7b1a4cca8> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²⁹ აგენტი (იხ. art. 2 nr 2 RUFADAA, art. 1–201(1) UPC), კურატორი (por. art. 2 nr 5 RUFADAA, art. 5-102(1) UPC), სასამართლო (por. art. 2 nr 7 RUFADAA, art. 1–201(8) UPC), ელექტრონული (იხ. art. 2 nr 11 RUFADAA, art. 5B–102(3) UPC), მინდობილი (por. art. 2 nr 14 RUFADAA, art. 1–201(15) UPC), osoba (por. art. 2 nr 17 RUFADAA, art. 5B–101(6) UPC), ქონების განმკარგველი (იხ. art. 2 nr 18 RUFADAA, art. 1–201(35) UPC), მინდობილობა (por. art. 2 nr 19 RUFADAA, art. 5B–102(7) UPC), უფლების მიმცემი (იხ. art. 2 nr 20 RUFADAA, art. 5B–102(9) UPC), დაცული პირი (por. art. 2 (21) RUFADAA, art. 5–102(8) UPC), ჩანაწერი (იხ. art. 2 nr 22 RUFADAA, art. 1–201(41) UPC) ასევე ანდერძი (por. art. 2 nr 27 RUFADAA, art. 1–201(57) UPC); NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, s. 6.

³⁰ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, s. 6.

³¹ <https://uscode.house.gov/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

³² Art. 2 nr 12 RUFADAA: „ელექტრონული შეტყობინება“ აქვს განსაზღვრული მნიშვნელობა მე-18 სათაურში art. 2510 pkt. 12 United States Code (U.S.C.) [ცვლილებებით].

³³ Art. 2 nr 23 RUFADAA: „მონაცემთა გადამუშავების დისტანციური მომსახურება“ ნიშნავს ადმინისტრატორს, რომელიც უზრუნველყოფს მომხმარებლისთვის მონაცემთა კომპიუტერულ გადამუშავების მომსახურებას ან ციფრული აქტივების შენახვას ელექტრონული შეტყობინებების სისტემაში, მე-18 სათაურის, art. 2510 pkt. 14 U.S.C დეფინიციის მიხედვით [ცვლილებებით].

²² Art. 3 (c) RUFADAA; სამუშაოსთან დაკავშირებული ციფრული აქტივების გამორიცხვაზე საუბრობდა M.D. Glennon, *A Call*, s. 68.

²³ Por. art. 2 nr 8 RUFADAA.

²⁴ Por. ანგარიშის დეფინიცია w art. 2 nr 1 RUFADAA.

²⁵ Por. ანგარიშის დეფინიცია w art. 2 nr 1 RUFADAA.

²⁶ Art. 2 RUFADAA.

განმარტებების კატალოგი მრავალფეროვანია. იგი შეიცავს ტერმინებს, რომლებიც ცნობილია და ხშირად გამოიყენება როგორც იურიდიულ,³⁴ ასევე საყოველთაოდ, არაიურიდიულ ენაშიც;³⁵ იქ განმარტებულია ტექნიკური ტერმინების მნიშვნელობა³⁶ და - რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია - შემოღებული და განმარტებული სრულიად ახალი ლექსიკა. ამ უკანასკნელთა შორის მთავარი უდავოდ არის ონლაინ ინსტრუმენტისა³⁷ და ციფრული აქტივის განმარტება³⁸ და განსხვავება კატალოგსა³⁹ და ელექტრონული წერილის⁴⁰ შინაარსს შორის.

დეფინიციის შექმნისას RUFADAA-ს შემქმნელები ყურადღებას ამახვილებდნენ ტექნოლოგიური ცვლილებების დინამიკაზე, რაც აისახა განმარტებების შინაარსში, რომლებიც ხშირად ფართო და ღია ხასიათისაა. ეს მიზნად ისახავს მათი უნივერსალური მნიშვნელობის შენარჩუნებასა და აგრეთვე, აქტუალურობის უზრუნველყოფას, ხშირი საკანონმდებლო ცვლილებების საჭიროების გარეშე. თუმცა, აბსტრაქტულობის მაღალი ხარისხი იწვევს სიცხადის დაკარგვას და, შესაბამისად, ამან შეიძლება შეამციროს მათი პრაქტიკული მნიშვნელობა.

მოდელური რეგულაციის იმპლემენტაციის ხელშეწყობის მიზნით, საკანონმდებლო შენიშვნები მოიცავს სახელმძღვანელო მინიშვნებს (ტექნიკური) შტატების კანონმდებლებისთვის.

ტექსტი, რომელიც უნდა შეიცვალოს განსხვავებული ტერმინოლოგიით, მოთავსებულია ფრჩხილებში, მისი მნიშვნელობა კი შემდგომ შენიშვნებში იქნა განმარტებული. ეს ეხება ტერმინებს: კურატორი (*conservator*),⁴¹ დაცული პირი (*protected person*),⁴² აგრეთვე მეურვეობა (*conservatorship*)⁴³ და დოკუმენტი, რომელიც ქონების ადმინისტრატორს უფლებას აძლევს, მართოს გარდაცვლილის სამკვიდრო.⁴⁴ განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა დოკუმენტის ავტორიზაციის სპეციფიკურ ტერმინოლოგიას, რომელიც დაკავშირებულია ადგილობრივ პრაქტიკასთან.⁴⁵ ამავე დროს, უზრუნველყოფილი იქნა დარჩენილი ლექსიკის შესაბამისობა შტატების სამართლებრივ აქტებთან და მიღებულ საკანონმდებლო პრაქტიკასთან.⁴⁶ უფრო მეტიც, საკანონმდებლო შენიშვნებში მითითებულია, თუ სად და რამდენად არის საჭირო პირდაპირ შტატის სამართლის მითითება ან მისი იურისპრუდენციის მიღწევების გათვალისწინება.⁴⁷ RUFADAA-მ შტატის კანონმდებელს ასევე დაუტოვა გადანაცვლებების მიღება, რომ მოდელური აქტის შინაარსთან დაკავშირებულ სა-

³⁴ ეხება ისეთ ცნებებს, როგორებიც არის art. 2 RUFADAA: აგენტი (nr 2), კურატორი (nr 5), მინდობის ხელშეკრულება (nr 14), ქონების განმკარგველი (nr 18), მინდობილობა (nr 19), უფლების მიმცემი (nr 20), მომსახურების შესახებ ხელშეკრულება (nr 24), მინდობილი (nr 25), ანდერძი (nr 27).

³⁵ იხ. art. 2 RUFADAA ცნებები როგორებიცაა: ანგარიში (nr 1), გაგზავნა (nr 3), ინფორმაცია (nr 15), პიროვნება (nr 17), მომხმარებელი (nr 26).

³⁶ იხ. დეფინიციები: ადმინისტრატორი (nr 8), მითითებული მიმღები (nr 9), ელექტრონული (nr 11), ელექტრონული შეტყობინება (nr 12), ელექტრონული შეტყობინებების მომსახურება (nr 13), ჩანაწერი (nr 22), მონაცემთა გადამუშავების დისტანციური მომსახურება (nr 23).

³⁷ Art. 2 nr 16 RUFADAA.

³⁸ Art. 2 nr 10 RUFADAA.

³⁹ Art. 2 nr 4 RUFADAA.

⁴⁰ Art. 2 nr 6 RUFADAA.

⁴¹ Art. 2 nr 5 RUFADAA; იხ. ამ ცნების გამოყენება art. 2 nr 14, art. 2 nr 21, art. 14 RUFADAA, ასევე საკანონმდებლო შენიშვნა art. 14 RUFADAA.

⁴² Art. 2 nr 21 RUFADAA; იხ. ამ ცნების გამოყენება art. 14, 15, 16 RUFADAA, ასევე საკანონმდებლო შენიშვნები ამ მუხლების შესახებ.

⁴³ Art. 3 (a) (3) RUFADAA.

⁴⁴ მე-3 წინადადება საკანონმდებლო შენიშვნის art. 7 და art. 8 RUFADAA.

⁴⁵ Art. 7 (2), (3) RUFADAA; art. 8 (2), (3) RUFADAA; art. 15 (g) RUFADAA; იხ. art. 7 i art. 8 RUFADAA საკანონმდებლო შენიშვნების წინადადება 1 და 2 და art. 15 RUFADAA საკანონმდებლო შენიშვნის წინადადება 2 და 3.

⁴⁶ RUFADAA იმპლემენტაციისას საშტატო იურისდიქციის სპეციფიკიდან გამომდინარე რეკომენდირებული იყო ზოგიერთი ცნების გამოტოვება; განსაკუთრებით შეეხება იურისდიქციას, სადაც კონსტიტუცია ან სხვა სამართლის აქტი არ უშვებს ცნებას „ცვლილებებით“, და ფედერალური კანონები შტატების სამართალში იქნა შეტანილი; იხ. art. 2 nr 12 და nr 23, art. 7 (5) (C) (ii), art. 16 (b) RUFADAA; საკანონმდებლო შენიშვნები art. 2 (წინადადება 3), art. 7 (წინადადება 4), art. 16 (წინადადება 1).

⁴⁷ საკანონმდებლო შენიშვნა art. 15 (წინადადება 1) და art. 19.

კითხვებში⁴⁸ არსებითი იურისდიქციის მქონე სამართლო დანიშნოს.

როგორც ტერმინოლოგიურ, ისე საკანონმდებლო საკითხებზე კომენტარები შედარებითი სამართლებრივი ანალიზის შედეგია, რომელიც, როგორც წესი, შემოიფარგლება მხოლოდ შტატთა რეგულაციების ანალიზით. სხვა ქვეყნებში არსებული გადაწყვეტილებები იშვიათად განიხილება ULC-ს შეხვედრების დროს. ეს განპირობებულია ამ ორგანოს მუშაობის სპეციფიკიდან, მოცულობიდან და მიზნიდან, მისი შემადგენლობიდან, აგრეთვე მეთოდოლოგიური მიდგომიდან გამომდინარე.

V. ციფრული აქტივი

რა თქმა უნდა, „ციფრული აქტივის“ კონცეფციას ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვს. ეს ტერმინი დიდი ხანია არსებობს. მიღებულია, რომ იგი 1990-იან წლებში შეიქმნა და შემდეგ სავაჭრო საიდუმლოებებისა და ინტელექტუალური საკუთრებისთვის ციფრული ფორმით გამოიყენებოდა.⁴⁹ ბოლო დრომდე ის კვლავ უცხო იყო მემკვიდრეობის სამართლისთვის;⁵⁰ ასევე არ არსებობდა საყოველთაოდ აღიარებული განმარტება,⁵¹ თუმცა მისი შემუშავების მც-

დელობები განხორციელდა როგორც დოქტრინაში,⁵² ისე კანონმდებლობაში,⁵³ ასევე ექსტრა-იურიდიულ სივრცეშიც.⁵⁴ თუმცა შემოთავაზებულ განმარტებებს მრავალი უარყოფითი მხარე ჰქონდა, რაც დაკავშირებული იყო სამეცნიერო დისკურსის საკმაოდ ზედაპირულობასთან. ამის შედეგად იქმნებოდა არასრული და შემთხვევითი განმარტებები, რომლებიც დაფუძნებუ-

„Columbia Business Law Review“ [CBLR] 2015, nr 2, s. 660; M. Perrone, *What Happens When We Die: Estate Planning of Digital Assets*, „CommLaw Conspectus“ [CLC] 2012, vol. 21, s. 188; G.W. Beyer, *Web Meets the Will: Estate Planning for Digital Assets*, „Journal of Estate & Tax Planning“ [NAEPC] 2015, vol. 42, no 3, s. 28; R. Pinch, *Protecting*, s. 547.

⁵² მაგალითად: L. McCarthy, *Digital Assets and Intestacy*, „Boston University Journal of Science and Technology Law“ [BUJSTL] 2015, vol. 21, s. 385; J.P. Hopkins, *Afterlife in the Cloud: Managing a Digital Estate*, „Hastings Science and Technology Law Journal“ 2013, vol. 5:2, s. 211–212; J.P. Hopkins, I.A. Lipin, *Viable Solutions to the Digital Estate Planning Dilemma*, „Iowa Law Review Bulletin“ [ILRB] 2014, vol. 99, s. 63–64; G.W. Beyer, K.M. Griffin, *Estate Planning for Digital Assets*, „Estate Planning Studies“ [EPS] 7/2011, s. 1.

⁵³ მაგალითად, დეფინიცია *digital assets* მოცემულია art. 1 (14) სენატის პროექტში (Senate Bill – SB) ორეგონის შტატი nr 54, საკანონმდებლო სესია nr 77/2013 r.: „ციფრული აქტივები“ მოიცავს, მათ შორის, ტექსტს, სურათებს, მულტიმედია ინფორმაციას ან სხვა საკუთრებას შენახულს ციფრულ ფორმატში, სერვერზე, კომპიუტერში ან სხვა ფიზიკურ მოწყობილობაზე ან ელექტრონულ მატარებელზე, მიუხედავად ამ მოწყობილობების საკუთრებისა. „ციფრული აქტივები“ მოიცავს მათ შორის, სიტყვებს, ნიშნებს, კოდებს ან სახელმწიფოებო უფლებებს, რომელიც ციფრულ აქტივებზე წვდომის მოპოვებისთვისაა საჭირო; <https://olis.oregonlegislature.gov/liz/2013R1/Downloads/MeasureDocument/SB54/Introduced> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020); ამ დეფინიციას ეყრდნობა M.D. Glennon, *A Call*, s. 53–54; tak tež G.W. Beyer, *Web Meets*, s. 28.

⁵⁴ მაგალითად: J. Romano, *A Working Definition of Digital Assets*, (1.09.2011), <http://www.thedigitalbeyond.com/2011/09/a-working-definition-of-digital-assets/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020); E. Carroll, *Digital Assets: A Clearer Definition*, (30.01.2012), <http://www.thedigitalbeyond.com/2012/01/digital-assets-a-clearer-definition/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

⁴⁸ მე-2 საკანონმდებლო შენიშვნის art. 2 RUFADAA art. 2 nr 7 RUFADAA-სთან დაკავშირებით.

⁴⁹ R. Pinch, *Protecting Digital Assets after Death: Issues to Consider in Planning for Your Digital Estate*, „Wayne Law Review“ [WLR] 2014 vol. 60, s. 547; J.T. Soma, Ch.P. Henderson, *Encryption, Key Recovery, and Commercial Trade Secret Assets: A Proposed Legislative Model*, „Rutgers Computer & Technology Law Journal“ 1999, vol. 25, nr 1, s. 97.

⁵⁰ J. Conner 2011 წ. მიუთითებდა მსგავსი დეფინიციის არარსებობაზე Webster's Dictionary თუ Black's Law Dictionary-ში; ამავდროულად გამოკვეთდა ასეთი დეფინიციის უპირატესობებს უსაფრთხოებისთვის, მოსამართლეთა და ადვოკატების მუშაობისთვის; J. Conner, *Digital Life after Death: The Issue of Planning for a Person's Digital Assets after Death*, „Estate Planning and Community Property Law Journal“ [EPCPL] 2011, vol. 3, s. 303.

⁵¹ S.B. Walsh, *Coming Soon to a Legislature Near You: Comprehensive State Law Governing Fiduciary Access to Digital Assets*, „Charleston Law Review“ [CLR] 2014, vol. 8, s. 431; J. Lee, *Death and Live Feeds: Privacy Protection in Fiduciary Access to Digital Assets*,

ლი იყო მაგალითებზე,⁵⁵ რომელთა მიზანი იყო თემის⁵⁶ ან, უმეტეს შემთხვევაში, კვლევის სფეროს გამოქვეყნება და არა ცნებების უნივერსალური კონცეფციის შემუშავება.

მემკვიდრეობის რეგულაციების მომზადებისას ითვლებოდა, რომ ციფრული აქტივი არის ნებისმიერი აქტივი, რომელიც არსებობს მხოლოდ ორობითი ფორმით.⁵⁷ გამოხატული რიცხვითი კოდირება. ითვლებოდა, რომ ეს არის ტექსტის ან მედიის ნებისმიერი ელემენტი, რომელიც არის ორობითი ფორმატით და შეიცავს მის გამოყენების უფლებას.⁵⁸ არსებობს მოსაზრებები, რომ ციფრული აქტივი არის ნებისმიერი სახის ორობითი მონაცემების ქონება, რომელიც ინახება კომპიუტერში ან ღრუბელში.⁵⁹ ეს ტერმინი ასევე გაიგივებულია ციფრულ საკუთრებასთან.⁶⁰ მას უნდა მოეცვა ციფრული ფორმით შექმნილი ყველა ინფორმაცია, როგორც ონლაინ, ისე ელექტრონული მეხსიერების მოწყობილობაზე, მათ შორის მათი მიღებისთვის აუცილებელი ინფორმაცია.⁶¹ ამავდროულად, იგი არაზუსტად გამოიყენებოდა ვებსაიტების, დომეინის სახელების, ფოტოების, ინტერნეტ ანგარიშებისა და მხოლოდ ციფრული სახით არსებული სხვა აქტივების⁶² აღსაწერად. ციფრულ აქტივად ითვლებოდა როგორც კომპიუტერში შენახული ფაილი, ასევე ანგარიში ან ინტერნეტ პორტალების ნევრობა.⁶³ ამტკიცებდნენ, რომ ეს იყო შინაარსი, რომელიც ინახება

ციფრული ფორმით ან იდენტიფიცირებულია ფიზიკური პირის საკუთრებაში არსებული ონლაინ ანგარიშთან.⁶⁴ ამ დეფინიციის გაფართოებისას, დაშვებულია, რომ „ციფრულ აქტივებად ჩაითვალოს ასევე ფაილები ან შესადარებელი კოლექციები, რომლებიც ახლა არსებობს ან შეიძლება მომავალში გამოჩნდეს ტექნოლოგიის განვითარების დროს, კერძოდ, ელექტრონული ფოსტა (e-mail), დოკუმენტები, სურათები, აუდიო და ვიდეოჩანაწერები და მსგავსი ციფრული ფაილები, რომელიც ინახება ციფრულ მოწყობილობებზე, მათ შორის, სტაციონალურ კომპიუტერებზე, ლეპტოპებზე, ტაბლეტებზე, პერიფერიულ მოწყობილობებზე, მასობრივი შენახვის მოწყობილობებზე, მობილურ ტელეფონებზე, სმარტფონებზე, აგრეთვე ანალოგიურ არსებულ ან მომავალში შესაძლო ციფრულ მოწყობილობებზე, მოწყობილობის საკუთრების მიუხედავად, რომელშიც ციფრული აქტივი ინახება“.⁶⁵

როგორც ჩანს, ციფრული აქტივის სწორი განმარტება არ არის მარტივი ამოცანა და ასევე არც თუ ისე პატარა გამოწვევას წარმოადგენს კანონმდებლისთვის.⁶⁶ RUFADAA ცდილობს მას ამ გზით გაუმკლავდეს და შეამციროს და გაარკვიოს მისი გამოყენების სფერო. იგი ციფრულ აქტივს განსაზღვრავს, როგორც ელექტრონულ ჩანაწერს, რომელზეც ფიზიკურ პირს აქვს უფლება ან სამართლებრივი ინტერესი.⁶⁷ განმარტებაში, უპირველეს ყოვლისა, ჩანს მნიშვნელოვანი სუბიექტური შეზღუდვა, ანუ ელექტრონული ჩანაწერების გამორიცხვა, რომელიც ეკუთვნის ეკონომიკურ სუბიექტებს. ამასთან, ასეთი გამოსავალი ეწინააღმდეგება

⁵⁵ G.W. Beyer, K. M. Griffin, *Estate*, s. 1–2.

⁵⁶ Zob. przykładowo J. Conner, *Digital Life*, s. 303; D. Martin, *Dispersing the Cloud: Reaffirming the Right to Destroy in a New Era of Digital Property*, „Washington and Lee Law Review” [WLLR] 2017, vol. 74, s. 489.

⁵⁷ J.P. Hopkins, I.A. Lipin, *Viable*, s. 63; J. P. Hopkins, *Afterlife*, s. 211.

⁵⁸ E. Sy, *The Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act: Has the Law Caught up with Technology*, „Touro Law Review” 2016, vol. 32, s. 650; A. Toygar, C.E. Taipei Rohm, J. Zhu, *A New Asset Type: Digital Assets*, „Journal of International Technology and Information Management” [JITIM] 2013, vol. 22, issue 4, s. 113.

⁵⁹ A. Toygar, C.E. Taipei Rohm, J. Zhu, *A New*, s. 113.

⁶⁰ D. Martin, *Dispersing*, s. 489.

⁶¹ E. Sy, *The Revised*, s. 650.

⁶² R. Pinch, *Protecting*, s. 548.

⁶³ J. Conner, *Digital Life*, s. 303.

⁶⁴ J. Romano, *A Working Definition* (1.09.2011).

⁶⁵ E. Carroll, *Digital Assets: A Clearer Definition*, (30.01.2012).

⁶⁶ თუმცა ციფრული აქტივი არ არის პირველი მატერიალური სიკეთე, რომელსაც ფედერალური კანონმდებელი დაუპირისპირდა. ადრეულ და უდავოდ უმნიშვნელოვანესს უნდა მიეკუთვნოს ინტელექტუალური საკუთრებისა და მასთან დაკავშირებული საავტორო უფლებების მემკვიდრეობის საკითხი.; N. Cahn, *Probate Law Meets the Digital Age*, „Vanderbilt Law Review” [VLR] 2014, vol. 67, s. 1703.

⁶⁷ Art. 2 nr 10 წინადადება 1 RUFADAA.

პირის ნორმატიულ განმარტებას, რომელიც, ფიზიკური პირის გარდა, ასევე მოიცავს ორგანიზაციულ ერთეულს, ეკონომიკურ ან არაკომერციულ პირს, საზოგადოებრივ კომპანიას, მთავრობას ან სამთავრობო განყოფილებას, სააგენტოს ან დაწესებულებას ან სამართლის სხვა სუბიექტს.⁶⁸ გაურკვეველია ამგვარი შევნიშვნების მიზანი. მითითებული შეუსაბამოები არ აიხსნება აქტის დასაბუთებაში.⁶⁹

განმარტება ასევე გამორიცხავს აქტივებს, რომლებზეც მომხმარებელს არ აქვს უფლება, კერძოდ, ესენია: უკანონოდ შეძენილი ან კანონის დარღვევით შეგროვებული აქტივები.⁷⁰ უფრო მეტიც, იგი არ მოიცავს აქტივებსა და ძირითად ვალდებულებებს,⁷¹ გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი თავად ელექტრონული ჩანაწერებია.⁷² ასე რომ, ეს არის აქტივები, რომლებიც მხოლოდ ელექტრონული ფორმით არსებობს. ამ კრიტერიუმს აკმაყოფილებს, მაგალითად, ციფრული ვალუტა.⁷³ ეს ასევე შეიძლება ეხებოდეს სხვადასხვა ტიპის შეღავათებს (ფასდაკლებებს), რომლებსაც მომხმარებლები მიიღებენ კონკრეტული კომპანიის მომსახურებით მუდმივი სარგებლობისთვის მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ციფრული ფორმაა. ეს შეღავათები ღებულობენ სამსახურის სფეროსათვის დამახასიათებელ სპეციფიკურ განსაზღვრებებს (ერთგული ქულები, ავიაკომპანიების ფასდაკლებები, სასტუმროს ქულები და ა.შ.). ამასთან, ასეთი კვალიფიკაცია პრობლემურია, რადგან ფასდაკლება ჩვეულებრივ ექვემდებარება ხელშეკრულებიდან გამომდინარე შეზღუდვებს, რაც გამორიცხავს მათი გაყიდვის ან მემკვიდრეობის უფლებას.⁷⁴

ამ კონცეფციის ფარგლებიდან გამორიცხული იქნა ინტერნეტ ბანკის ანგარიშზე შენახული თანხები, რადგან ისინი არსებობენ როგორც ელექტრონული, ისე ქალაქის ფორმით.⁷⁵ განმარტება ითვალისწინებს ელექტრონული ფორმით შენახულ ნებისმიერი ტიპის ინფორმაციას, როგორც ფიზიკურ დისკზე (კომპიუტერი, ლეპტოპი ან სმარტფონი), ასევე ღრუბელში.⁷⁶ კანონიდან გამომდინარე ციფრული აქტივია, განსაკუთრებით, ვებსაიტებზე განთავსებული შინაარსი და ასევე კატალოგისა და თვით ელექტრონული წერილის შინაარსი.⁷⁷ მაგალითად, აქ შეიძლება აღინიშნოს მხოლოდ ელფოსტის, ბლოგების და სოციალური ქსელის საიტების (Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn, Google+ და ა.შ.), მუსიკალური ანგარიშების (YouTube, iTunes, Pandora და ა.შ.) ან ონლაინ თამაშების შინაარსი.⁷⁸

ამიტომ ციფრული აქტივის ნორმატიული განმარტება ინარჩუნებს მის ზოგად და ღია ხასიათს, რომელიც, მიუხედავად უზუსტობებისა და ამის შედეგად წარმოქმნილი სირთულეებისა, ამ დროისთვის ერთადერთი გამოსავალია, რომელიც შეიძლება გაუმკლავდეს ჩვენი ცხოვრების მუდმივად ცვალებადი ვირტუალური ნაწილის გამოწვევებს და ციფრული აქტივების ახალი ფორმების გაჩენას.⁷⁹ ამით, რა თქმა უნდა, არ მთავრდება ამ მხრივ საკითხის მეცნიერული განხილვა. განმარტების დაზუსტება აუცილებელია და, როგორც ჩანს, ეს მხოლოდ

⁶⁸ Art. 2 nr 17 RUFADAA.

⁶⁹ M.D. Walker, *The New Uniform Digital Assets Law: Estate Planning and Administration in the Information Age*, „Real Property, Trust and Estate Law Journal” [RPTL] 2017, vol. 52, nr 1, s. 53.

⁷⁰ S.B. Walsh, *Coming*, s. 444–445.

⁷¹ აქტივები და ვალდებულებები, რომლებსაც ელექტრონული ჩანაწერი ეხება.

⁷² Art. 2 nr 10 წინადადება 2 RUFADAA.

⁷³ S.B. Walsh, *Coming*, s. 444; M.D. Walker, *The New*, s. 54.

⁷⁴ Por. M.D. Walker, *The New*, s. 54.

⁷⁵ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, s. 6; tak też M.D. Glennon, *A Call*, s. 69.

⁷⁶ Por. J.D. Lamm, Ch.L. Kunz, D.A. Riehl, P.J. Rademacher, *The Digital Death Conundrum: How Federal and State Laws Prevent Fiduciaries from Managing Digital Property*, „University of Miami Law Review” [UMLR] 2014 vol. 68, s. 388; Hopkins, *Afterlife*, s. 212.

⁷⁷ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, s. 6; M.D. Walker, *The New*, s. 53–54.

⁷⁸ J.D. Lamm, Ch.L. Kunz, D.A. Riehl, P.J. Rademacher, *The Digital*, s. 388; იხ. სხვა ციფრული აქტივების მაგალითები: L. McCarthy, *Digital Assets*, s. 385; J.P. Hopkins, *Afterlife*, s. 211; J.P. Hopkins, I.A. Lipin, *Viable*, s. 63–64; M. Perrone, *What Happens*, s. 185–186, 188; G.W. Beyer, K. M. Griffin, *Estate*, s. 1–2; J. Conner, *Digital Life*, s. 303–304.

⁷⁹ იხ. M.D. Glennon, M.D. Glennon, *A Call*, s. 68.

დროის საკითხს წარმოადგენს. გადამწყვეტი როლი აქ სამართლებრივ გადანყვეტილებას აქვს, თუმცა საბოლოო შინაარსი, უპირველეს ყოვლისა, ჩვენი ცხოვრების დიგიტალიზაციის ხარისხზე იქნება დამოკიდებული.

VI. ციფრული აქტივების კლასიფიკაცია

არანაკლებ პრობლემურია ციფრული აქტივების კლასიფიკაციის მცდელობები. ამერიკულ ლიტერატურაში სხვადასხვა დაყოფა არსებობს. მათ შორის, გამოირჩევა პირადი, ფინანსური, საქმიანი და სოციალური მედიის აქტივები.⁸⁰ მათი საერთო მახასიათებელია ფიზიკური ფორმის არარსებობა; ამიტომ ისინი ინერება, გროვდება და ინახება კომპიუტერში ან სხვა ელექტრონულ მოწყობილობაზე, ვებსაიტზე ან ვირტუალურ ღრუბელში.⁸¹ პირადი აქტივების მაგალითებია: ფოტოები, მუსიკა, ვიდეო და ელექტრონული მიმოწერა (e-mail).⁸² ფინანსურ აქტივებში შედის ონლაინ საბანკო ანგარიშები, რომლებიც მხოლოდ ვირტუალურ სივრცეში არსებობს, გადახდის სისტემები და ანგარიშსწორების ქვითრები, რომლებიც იხსნება და ინახება ონლაინ რეჟიმში.⁸³ ბიზნეს აქტივებში მოიაზრება დოკუმენტები, რომლებიც ეხება პროფესიულ საქმიანობას. ეს შეიძლება იყოს, მაგა-

ლითად, კომერციული დოკუმენტაცია (ინფორმაცია მომხმარებლის შესახებ, მისი პრეფერენციები ან შეკვეთების შესრულება), ასევე სამართლებრივი ან ეკონომიკური ანალიზი; ამ კატეგორიაში აგრეთვე შედის ბლოგი და ინტერნეტ დომენის სახელი.⁸⁴ სოციალური მედიის დამახასიათებელი ნიშანია მათი ინტერნეტ აქტიურობა, ქსელური სოციალური ურთიერთობების შექმნა და განვითარება, კომუნიკაციისთვისა და სხვა ციფრული აქტივების შესანახად გამოყენება.⁸⁵ სოციალური მედიის ღირებულება, რომელიც მას განასხვავებს სხვა ციფრული აქტივებისგან, ჩანს მომხმარებლის სხვა ანგარიშებთან კავშირში, რომლებიც ზოგჯერ სხვა ონლაინ პლატფორმებზეც იმყოფება, ფიზიკური შემცვლელის გარეშე.⁸⁶ მნიშვნელოვანია, რომ ონლაინ ქსელში ყოფნა საშუალებას იძლევა სხვა ადამიანების ციფრული აქტივების, მათ შორის, კერძო აქტივების წვდომაზე.⁸⁷

ამასთან, აღწერილი კრიტერიუმები არ არის მკაცრი და, შესაბამისად, დაყოფა არც ამომწურავია და არც არაერთგვაროვანი. შესაბამისად, ადვილია ციფრული აქტივების პოვნა, რომელთა გადანაწილება შესაძლებელია რამდენიმე კატეგორიაში.⁸⁸ გარდა ამისა, მითითებული კატეგორიები მხოლოდ მაგალითებია და ტექნოლოგიის განვითარებასთან ერთად გაფართოვდება.⁸⁹ ამ ფორმით კლასიფიკაციას ძალზე შეზღუდული სამეცნიერო და პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. შესაბამისად, მართებულად ეთმობა ყურადღება შესაბამისი ტერმინოლოგიისა და კლასიფიკაციის შემუშავების აუცილებლობას, რომელიც იქნება უნივერსალური და მუდმივი და, ამასთანავე, გაუძღვება მუდმივ ტექნოლოგიურ ცვლილებებს. ეს განსაკუთრებით გა-

⁸⁰ N. Cahn, *Postmortem Life On-line*, Public Law and Legal Theory Paper No. 2012-25, „Probate & Property” 2011, vol. 25, nr 4, s. 36–37; J. Lee, *Death*, s. 660–661; M. Perrone, *What Happens*, s. 188–189; G.W. Beyer, N. Cahn, *Digital Planning: the Future of Elder Law*, „National Academy of Elder Law Attorneys Journal” [NAELA] 2013, vol. 9, nr 1, s. 137–138; Beyer დამატებით ჩამოთვლის ბლოგებს, დომენებს, და ასევე ერთგულების პროგრამებს, ამ ჩამონათვალის ღია დატოვებით; G.W. Beyer, *Web Meets*, s. 28–29; E. Sy გამოარჩევს 5 კატეგორიას: (1) ელექტრონული საბუთები (2) სოციალური მედია საშუალებები, (3) ფინანსური აქტივები, (4) ბიზნეს აქტივები ასევე (5) სხვა აქტივები; E. Sy, *The Revised*, s. 650; ციფრული აქტივების სხვა დაჯგუფებისთვის იხ. R. Pinch, *Protecting*, s. 548–550.

⁸¹ ვირტუალური ღრუბლის შესახებ D. Martin, *Dispersing*, s. 490 i n.

⁸² N. Cahn, *Postmortem*, s. 36; J. Lee, *Death*, s. 660.

⁸³ მაგალითად Paypal, Amazon ან ebay; N. Cahn, *Postmortem*, s. 37; J. Lee, *Death*, s. 661.

⁸⁴ N. Cahn, *Postmortem*, s. 37; ; J. Lee, *Death*, s. 661; სხვანაირად G.W. Beyer, *Web Meets*, s. 29.

⁸⁵ N. Cahn, *Postmortem*, s. 37; J. Lee, *Death*, s. 660–661.

⁸⁶ J. Lee, *Death*, s. 662.

⁸⁷ J. Lee, *Death*, s. 662.

⁸⁸ მაგალითად, სამედიცინო დოკუმენტაცია შეიძლება ჩაითვალოს როგორც პირადი, ისე ბიზნეს აქტივებად. ინტერნეტკორესპონდენცია, როგორც კომუნიკაციის ფორმა, დამატებით შეიძლება სოციალური მედიის ნაწილად იქნეს აღიარებული.

⁸⁹ J. Lee, *Death*, s. 662.

მოსადეგი იქნებოდა კანონმდებლობისა და სამართალწარმოების პროცესში.⁹⁰

VII. ონლაინ ინსტრუმენტი

RUFADAA-ს შემოაქვს ონლაინ ინსტრუმენტი (online tool), როგორც ციფრული აქტივების მართვის ახალი საშუალება. ეს არის ადმინისტრატორის მიერ მოწოდებული ელექტრონული სერვისი, რომელიც მომხმარებელს საშუალებას აძლევს, მისცეს ადმინისტრატორს ინსტრუქციები მის ანგარიშზე შენახული ციფრული აქტივების შესახებ. ამ ინსტრუმენტის გამოყენებით მას შეუძლია გამოხატოს სურვილი ციფრული აქტივების, მათი ნაწილის და ასევე ელექტრონული კომუნიკაციების შინაარსის გამჟღავნების ან გაუმჟღავნებლობის შესახებ.⁹¹ თუ მომხმარებელი გადაწყვეტს ციფრული აქტივების გამჟღავნებას, იგი ნიშნავს პირს, რომელსაც მისი მართვის უფლება ექნება (დასახელებულია მიმღები).⁹² მომსახურება ხორციელდება ცალკე ხელშეკრულების საფუძველზე (online tool agreement), რომელიც განსხვავდება ადმინისტრატორსა და მომხმარებელს შორის დადებული მომსახურების მიწოდების ხელშეკრულებისაგან.⁹³

ამასთან, პრაქტიკაში, ციფრული აქტივების მართვის ამ ახალი მეთოდის გამოყენება საკმაოდ რთულია. ონლაინ ინსტრუმენტი მიმაგრებულია კონკრეტულ ანგარიშზე. ეს ნიშნავს, რომ ერთ ანგარიშში შენახული ციფრული აქტივების განკარგვა გავლენას არ ახდენს სხვა ანგარიშზე შენახულ ციფრულ აქტივებზე. ასე რომ, თუ მომხმარებელს გააჩნია რამდენიმე ანგარიში, მან თითოეულ მათგანზე ცალკე მითითებები უნდა გასცეს. ასევე, აქამდე არ მომხდარა პროცედურის ერთიანი მოდელის შემუშავება, რომელიც საყოველთაოდ იქნებოდა გამოყენებული. ქსელის ადმინისტრატორების მიერ შემოთავაზებული ონლაინ ინსტრუმენტები განსხვავებულად არის სტრუქტურირებული და მოქმედების სხვა სფერო აქვთ. ზოგიერთ მათგანს შეუძლია უზრუნველყოს ციფრული აქტივის წვდომა, ზოგს - გადაცემა და ზოგს კი მხოლოდ მასზე წვდომის პროცედურის გააქტიურება შეუძლია.⁹⁴ ინსტრუმენტების მრავალფეროვნება ართულებს პრაქტიკაში მათ სრულად და ეფექტიანად გამოყენებას მომხმარებლების მიერ, რომელთა ციფრული აქტივები მიმოფანტულია და განლაგებულია სხვადასხვა ადმინისტრატორებთან. ეს ეხება, თუნდაც მთლიანი ქონების განკარგვის დაგეგმვასა და კონტროლს.⁹⁵ მაგალითად, სირთულეები შეიძლება წარმოიშვას რეგულაციების შინაარსის შესწორების უეცარი აუცილებლობის დროს.

RUFADAA არ განსაზღვრავს ამ ინსტრუმენტის ფუნქციონირების ბევრ მნიშვნელოვან დეტალს და მისი ფორმის ჩამოყალიბების თავისუფლებას ადმინისტრატორს უტოვებს, რაც, სამწუხაროდ, არ აუმჯობესებს მის ეფექტიანობას. კერძოდ, გაუგებარია, ვის როდის და როგორ შეუძლია განსაზღვროს მომხმარებლის მიერ ონლაინ ინსტრუმენტის საშუალებით გაცემული ინსტრუქციების შინაარსი. ამასთან, ეს გადამწყვეტია ამ ინსტრუმენტის ეფექტიანობის უზრუნველსაყოფად. უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია მითითებულ ადრესატს სწრაფად მიენოდოს მისი უფლებების შესახებ ინფორმაცია. ერთ-ერთი შესაძლო გადაწყვეტილებაა პრაქტიკაში გამოყენებული ავტომატური შეტყობინების გაგზავნა უფლებამოსილი პირის ელექტრონულ მისამართზე.

მაგალითად, Google ამ მიზნით 2003 წლიდან⁹⁶ არააქტიური ანგარიშის მენეჯერის ფუნქციას იყენებს (Inactive Account Manager).⁹⁷ თუმცა ის არ იძლევა ანგარიშზე სრულ წვდომას, ის მხოლოდ მომხმარებლის მიერ მითითებულ

⁹⁰ არგუმენტები M.D. Glennon, მაგალითად მოყავს სოციალური მედია საშუალებები; M.D. Glennon, *A Call*, s. 71.

⁹¹ Art. 4 (a) წინ. 1 RUFADAA.

⁹² მითითებული მიმღები (designated recipient) არის მომხმარებლის მიერ ონლაინ ინსტრუმენტის დახმარებით ციფრული აქტივების მართვისთვის არჩეული პირი (art. 2 nr 9 RUFADAA).

⁹³ დეფინიცია online tool იხ. art. 2 nr 16 RUFADAA.

⁹⁴ J.H. Brown, Online Tools under RUFADAA: The Next Evolution in Estate Planning Or a Flash in the Pan?, „Probate & Property” 2019, vol. 33, nr 2, s. 62.

⁹⁵ J.H. Brown, Online, s. 63.

⁹⁶ S.B. Walsh, *Coming*, s. 439–440.

⁹⁷ Google-ის არააქტიური ანგარიშის მენეჯერი.

პირს აძლევს საშუალებას გადმოწეროს გარკვეული ინფორმაცია. ანგარიშის გარკვეული დროით უმოქმედობის შემთხვევაში, რაც შეიძლება სამიდან თვრამეტ თვემდე გრძელდებოდეს, Google აცნობებს დასახელებულ პირს, რომ მომხმარებლის ანგარიში უმოქმედო გახდა. თუმცა, ასეთი მექანიზმი პრაქტიკაში ყოველთვის არ იმუშავებს. ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით გაცემული ინსტრუქციების მიუხედავად, მომხმარებლები ხშირად აწვდიან წვდომის მონაცემებს თავიანთ ნათესავებს, რითაც მათ თავიანთი სიკვდილის შემდეგ პრაქტიკულად შეუზღუდავ წვდომას აძლევენ ანგარიშზე. ამგვარი მოქმედების კანონიერების შეფასების გვერდის ავლის გარდა, თითოეული შესვლა წყვეტს ანგარიშის უმოქმედობის პერიოდს და ხელს უშლის უფლებამოსილი პირის შეტყობინებას. უფრო მეტიც, ამ დროის განმავლობაში ანგარიშის შინაარსი შეიძლება შეიცვალოს გარდაცვლილი მომხმარებლის ნების საწინააღმდეგოდ. მაგალითად, ციფრული აქტივების ნაშლით ან გადაადგილებით.⁹⁸

ფეისბუქი, გარდა ანგარიშის დახურვისა, იძლევა დამახსოვრების ე.წ. *in memoriam*⁹⁹ სტატუსის დაყენებისა და ასევე, იმ ადამიანის შერჩევის საშუალებას, რომელიც ანგარიშს ზედამხედველობას გაუწევს მომხმარებლის სიკვდილის შემდეგ (ანგარიშის ზედამხედველი). ზედამხედველი მართავს ანგარიშს; თუმცა მას არ შეუძლია ანგარიშში შესვლა, მომხმარებლის შეტყობინებების წაკითხვა, მეგობრების ნაშლა ან მეგობრების წრეში ახალი ხალხის მოწვევა.¹⁰⁰ Facebook ზედამხედველს მხოლოდ სტატუსის *in memoriam*-ად შეცვლის შემდეგ უგზავნის ელ. წერილს, სადაც ახსნილია მისი ფუნქციები და უფლებების სფერო. ამასთან, ასეთი გარდაქმნისთვის საჭიროა მომხმარებლის გარდაცვალების დოკუმენტირება. ასე რომ, სანამ Facebook-ს ამის შესახებ სათანადოდ არ ეცნო-

ბეზა, გარდაცვლილი მომხმარებლის ანგარიში კვლავ აქტიური იქნება. ამასთან, გარდაცვლილი ანგარიშის სამართავად დანიშნული პირი მასზე წვდომას ვერ მიიღებს. ამრიგად, Facebook-ის გამოსავალსაც იგივე უარყოფითი მხარეები აქვს, რაც Google-ის ინსტრუმენტს, ესაა - ყველა ციფრულ აქტივზე წვდომის და ანგარიშზე უფლებამოსილი პირისთვის წვდომის გადაცემის ეფექტიანი მექანიზმის არარსებობა.

ასეთ ვითარებაში ამ ინსტრუმენტის ეფექტიანობის გასაუმჯობესებლად აუცილებელია საკანონმდებლო ცვლილებები. თუმცა, ერთიანი უნივერსალური ონლაინ ინსტრუმენტის შექმნა, რომელიც პრაქტიკაში იმუშავებს, ადვილი ამოცანა არ არის. ადმინისტრატორებს აქვთ ციფრული აქტივების შენახვის, კონტროლისა და გაზიარების საკუთარი, ხშირად განსხვავებული გზები და შესაძლებლობები. ასე რომ, გარდაცვალების შემთხვევაში, მომხმარებელს მოუწევს, გააგრძელოს თითოეულ ანგარიშზე ცალკე შესვლა და ინსტრუქციების გაცემა.¹⁰¹

მიუხედავად იმისა, რომ ინსტრუმენტმა აქამდე ვერ გაამართლა მოლოდინები, გარდაცვალების შემთხვევისთვის საკუთრების შესახებ გადაწყვეტილების გეგმის შედგენისას მისი გამოყენება მაინც უნდა იქნას გათვალისწინებული. თუმცა, ეს დამატებით პრობლემას ქმნის. არ შეიძლება გამოირიცხოს, რომ მიღებული გადაწყვეტილებების ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად შეიზღუდება ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენების შედეგად ასეთი გეგმის მომზადების შემდეგ. აქ არსებითად შეზღუდულია ადვოკატის მოვალეობის სფერო. ადვოკატის მიერ ამ ცვლილებების მონიტორინგი, თუმცა პრინციპში სასურველია, პრაქტიკაში შეუძლებელია.¹⁰² მას არ შეუძლია მისი კლიენტის ყველა ანგარიშზე ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენების რეგულარული გადამოწმება. მისი პროფესიული ვალდებულება შეიძლება იყოს კლიენტის ინფორმირება შესაძლო სამართლებრივი შედეგების დადგომის შესახებ, რაც კლიენტის ინტერესშიც უნდა შედიოდეს.

⁹⁸ J.H. Brown, Online, s. 62–63.

⁹⁹ ანგარიშები სტატუსით *in memoriam* იხ. <https://www.facebook.com/help/103897939701143> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020)

¹⁰⁰ მეურვის უფლებები იხ. <https://www.facebook.com/help/1568013990080948> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹⁰¹ J.H. Brown, Online, s. 62.

¹⁰² J.H. Brown, Online, s. 63.

VIII. წვდომის უფლებების იერარქია

ონლაინ საშუალებები არის დამატებითი, მაგრამ არა ერთადერთი გზა ციფრული აქტივების წვდომაზე უფლებამოსილი პირის მითითებისთვის. ინსტრუქცია შეიძლება ასევე მომსახურების ხელშეკრულებაში, მინდობის ხელშეკრულებაში, მინდობილობაში, ანდერძში და სხვა დოკუმენტში იყოს მითითებული.¹⁰³ ამან შეიძლება გამოიწვიოს უფლებამოსილებების კონფლიქტი. ეს განსაკუთრებით სავარაუდოა, როდესაც მომხმარებელს გააჩნია მრავალი ანგარიში და ინსტრუქციები ხშირად იცვლებოდა ან ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გამოიყენებოდა სხვადასხვა ინსტრუმენტი. ამასთან დაკავშირებულ კონფლიქტებს რომ გაუმკლავდეს, RUFADAA-ს შემოაქვს უფლებების სამსაფეხურიანი იერარქია.¹⁰⁴ პირველ რიგში, იგი უპირატესობას ანიჭებს ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით გაცემულ ინსტრუქციას. თუმცა, ეს ეფექტიანია მხოლოდ მაშინ, როდესაც მომხმარებელს ნებისმიერ დროს შეუძლია ინსტრუქციის შეცვლა ან წაშლა.¹⁰⁵ თუ ადმინისტრატორმა არ გახადა ასეთი ინსტრუმენტი ხელმისაწვდომი ან მომხმარებელმა იგი არ გამოიყენა, წვდომას განსაზღვრავს ანდერძის შინაარსი, მინდობის ხელშეკრულება, მინდობილობა ან სხვა დოკუმენტი.¹⁰⁶ მხოლოდ ასეთი რეგულაციების არარსებობის შემთხვევაში, გადაწყვეტილების მიღება ხდება მომსახურების მიწოდების ხელშეკრულების ზოგადი პირობებით, რაც არ საჭიროებს მომხმარებლის ცალკე თანხმობას.¹⁰⁷ *A contrario*, ამიტომ, მოდელური აქტი არ

გამორიცხავს ადმინისტრატორსა და მომხმარებელს შორის დამატებითი ინდივიდუალური ხელშეკრულების დადების შესაძლებლობას სიკვდილის ან ქმედუნარობის შემთხვევაში ციფრულ აქტივებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ. ეს არის მომხმარებლის გამოხატული, ცალკეული თანხმობა, რაც არ ნიშნავს იმავე მომსახურების პირობების მიღებას.¹⁰⁸ ამასთან, უფლებების იერარქიაში მოდელური აქტი ანგარიშის წვდომაზე არ აყენებს რაიმე წინაპირობას ასეთი ინდივიდუალური ხელშეკრულების დადების დროს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს არის აქტში მოხსენიებული „სხვა დოკუმენტი“, ისევ გაურკვეველია რეგულაციების თანმიმდევრობა აქტში ჩამოთვლილ დოკუმენტებს შორის (ანდერძი, მინდობის ხელშეკრულება, მინდობილობა, სხვა დოკუმენტი).

მოდელურ აქტში მიღებული გადაწყვეტილება გვიჩვენებს, რომ პრიორიტეტულობა დამოკიდებულია არა დროზე, არამედ განცხადების წარდგენის წესზე. ონლაინ მითითებების აბსოლუტური პრიორიტეტულობა ნიშნავს ყველა სხვა რეგულაციის არაეფექტიანობას, მათ შორის, იმ რეგულაციების, რომლებიც შემდგომ იქნა შედგენილი და რომლებიც სპეციფიკურ ფორმალურ მოთხოვნებთან შესაბამისობას ითვალისწინებენ. ეს არის ატიპური გადაწყვეტა, რომელიც სცდება სამემკვიდრო სამართალში მიღებულ სტანდარტებს, სადაც რეგულაციების კოლიზიის შემთხვევაში გამამყვეტი მნიშვნელობა დეკლარაციის წარდგენის (ანდერძის შედგენის) დროს აქვს. ამავე დროს, აშშ-ის სამართალში მემკვიდრეობის რეგულაციების ეფექტიანობის განსაზღვრისას, და განსაკუთრებით, როდესაც მათი შეცვლა საჭირო, მხედველობაში მიიღება დრო, რომელიც მემკვიდრეობაზე გავლენას ახდენს.¹⁰⁹ ამავდროულად,

¹⁰³ ანდერძის ეფექტიან გამოყენებასა და ციფრული აქტივების მინდობით მართვის პრობლემებზე მიუთითებენ J.P. Hopkins, I.A. Lipin, *Viable*, s. 68–70; zob. też G.W. Beyer, K.M. Griffin, *Estate*, s. 4–5; G.W. Beyer, N. Cahn, *Digital*, s. 150 i n.; J. Conner, *Digital Life*, s. 320–321.

¹⁰⁴ § 4(a)–(c) RUFADAA; J. Ronderos, *Is Access Enough?: Addressing Inheritability of Digital Assets Using the Three-Tier System Under the Revised Uniform Fiduciary Access to Digital Assets Act*, „Transactions: The Tennessee Journal of Business Law” [TJBL] 2017, vol. 18, s. 1038–1040; E. Sy, *The Revised*, s. 672–673.

¹⁰⁵ Art. 4 (a) zd. 2 RUFADAA.

¹⁰⁶ Art. 4 (b) RUFADAA.

¹⁰⁷ Art. 4 (c) RUFADAA.

¹⁰⁸ Art. 4 (c) RUFADAA *a contrario*.

¹⁰⁹ ლიტერატურაში მაგალითად გამოიყენება წესები ანდერძში არმოხსენიებული ბავშვის მემკვიდრედ ყოფნის შესახებ. (art. 2-302 UPC) ასევე განქორწინებული მეუღლის შემთხვევა (art. 2-804 UPC). პირველ შემთხვევაში არის ბავშვი, რომელიც ანდერძის შედგენის შემდეგ გაჩნდა ან იქნა აყვანილი (art. 2-302 (a) UPC); რა თქმა უნდა, ბავშვის გამოტოვება ანდერძში განზრახ არ უნდა მომხდარიყო (art. 2-302 (b) UPC). მეორე შემთხვევა ეხება

RUFADAA არ ითვალისწინებს ონლაინ ინსტრუქციის გაცემასა და მომხმარებლის სიკვდილს შორის არსებულ გარემოებებს და დამატებით ანგარიშზე წვდომის უფლებების შეცვლის შესაძლებლობასთან დაკავშირებით არაჩვეულებრივი ფორმალური შეზღუდვები შემოაქვს. მომხმარებელს არ შეუძლია ეფექტიანად გააუქმოს თავის ანდერძში მითითება, რომელიც მან ადრე ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით წარადგინა; სამაგიეროდ, მას შეუძლია შეცვალოს ანდერძის განკარგულება ციფრული შინაარსის ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით ხელმისაწვდომობის შესახებ. ამგვარი გამოსავალი იწვევს ეჭვს, რადგან ამან შეიძლება გამოიწვიოს შეუსაბამო გადაწყვეტილებები მომხმარებლის რეალურ ნება-სურვილთან,¹¹⁰ რომელმაც სხვადასხვა მიზეზების გამო ვერ შეცვალა ონლაინ მითითება ან შეცვალა სხვა ფორმით. ეს ასევე ეწინააღმდეგება მინდობის ხელშეკრულებისა და მემკვიდრეობის შესახებ კანონით მიღებულ ტრადიციულ რეგულაციებს, სადაც მოანდერძის ნება გამოხატულია ანდერძში, დამატებითი მტკიცებულებები კი მხედველობაში მიიღება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ინტერპრეტაციის პრობლემები არსებობს.¹¹¹ ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით გაცემული მითითების აბსოლუტურმა უპირატესობამ სხვა ჩანაწერებთან შედარებით, მათ შორის, ანდერძის შინაარსთან, შესაძლოა გამოიწვიოს, რომ გარდაცვლილი მომხმარებლის ნების „ციფრული შემსრულებლები“¹¹² ეფექტიანად ჩამოართმევენ მემკვიდრეს ციფრულ აქტივებზე წვდომის საშუალებას. უფრო მეტიც, მათაც შეიძლება ასევე ეფექტიანად ჩამოერთვათ ანგარიშზე წვდომა, როგორც ეს ადრე აღინიშნა. დაბოლოს, მოდელური აქტი არ არეგული-

რებს არასრულწლოვნის ონლაინ მითითების ეფექტიანობას, რომელსაც არ აქვს ტესტირების შესაძლებლობა. ის სულ სხვა რეალობაში შეიქმნა და არ არის მორგებული ამჟამინდელ სოციალურ საჭიროებებს. ეს გამომდინარეობს იქიდან, რომ სრულწლოვანი ქმედუნარიანობის მოსაპოვებლად პიროვნებამ ასაკობრივ ზღვარს უნდა გადააჭარბოს, რომელიც შეერთებულ შტატებში 18 წელს შეადგენს.¹¹³

IX. მინდობა

ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის კონცეფცია მკაფიოდ ჩამოყალიბდა თავად აქტის სახელწოდებაში და დაემყარა მინდობას. RUFADAA, მინდობილის განსაზღვრისას,¹¹⁴ გამოყოფს ოთხ სახეობას: (1) სამკვიდროს მმართველი, (2) კურატორი, (3) აგენტი და (4) მინდობილი. პირები, რომლებიც არ შედიან ამ ჩარჩოებში, არ არიან RUFADAA-ს ადრესატები და ამ რეგულაციის შესაბამისად ვერ შეძლებენ ციფრულ აქტივებზე წვდომას. ამ მხრივ, აქტის თავდაპირველ ვერსიაში - UFADAA-ში ცვლილებები არ განხორციელებულა.

მოდელური აქტი არ შეიცავს დეტალურ რეგულაციებს ამ ინსტიტუტების იურიდიული ხასიათის შესახებ და შემოიფარგლება მხოლოდ მათი ზოგადი განმარტებით. სამკვიდროს განმკარგველი¹¹⁵ არის ტერმინი, რომელიც მოიცავს შემსრულებელს, ქონების განმკარგველს, სპეციალურ ადმინისტრატორს ან პიროვნებას, რომელიც სახელმწიფო კანონის შესაბამისად ასრულებს RUFADAA-ს განმხორციელებელი კანონისგან განსხვავებულ, იმავე ან მსგავს ფუნქციას. კურატორი¹¹⁶ განიხილება, როგორც სასამართლოს მიერ ცოცხალი ფიზიკური პირის (დაცული პირის¹¹⁷) აქტივების სამართავად

განქორწინების გავლენას ადრე შედგენილი ანდერძის შინაარსზე; ამერიკის სამართალი აქ გამოწვევას უშვებს ანდერძის იმ ნაწილის გაბათილებას, რომელიც განქორწინებული მეუღლის (სამკვიდროს გახსნის მომენტში) სასარგებლოდ იყო შედგენილი (art. 2-508 UPC w zw. z art. 2-804 UPC); Y. Mandel, *Facilitating the Intent of Deceased Social Media Users*, „Cardozo Law Review” [CLR] 2018, vol. 39, s. 1937–1938.

¹¹⁰ Y. Mandel, *Facilitating*, s. 1936–1937.

¹¹¹ Y. Mandel, *Facilitating*, s. 1937.

¹¹² J.H. Brown, *Online*, s. 63.

¹¹³ ანალიზი იხ. N.M. Banta, *Minors and Digital Asset Succession*, „Iowa Law Review” 2019, vol. 104, s. 1699–1746.

¹¹⁴ Art. 2 nr 14 RUFADAA.

¹¹⁵ Art. 2 nr 18 RUFADAA.

¹¹⁶ Art. 2 nr 5 RUFADAA.

¹¹⁷ დაცული პირი არის ადამიანი, რომელსაც კანონით კურატორი/მეურვე დაენიშნა. ეს ცნება მოიცავს ასევე პირს, რომელისთვისაც მეურვის დანიშვნის

დანიშნული პირი. ეს კონცეფცია მოიცავს აგრეთვე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მეურვეს, რომელთა განვითარების დარღვევებიც ზღუდავენ მათ ფუნქციონირებას საზოგადოებაში. აგენტის ცნება¹¹⁸ იგივეა, რაც რწმუნებულის უფლებამოსილება იმოქმედოს მინდობილობის საფუძველზე, რომელიც შეიძლება იყოს მუდმივი ან შეზღუდული (*durable or nondurable power of attorney*). მუდმივი მინდობილობა ძალაში რჩება ძირითადი მარწმუნებლის ქმედუვნაროდ გამოცხადების შემთხვევაში, ხოლო შეზღუდული მინდობილობა, როგორც წესი, კონკრეტული საქმიანობის შესასრულებლად გაიცემა და მთავრდება მარწმუნებლის ქმედუვნაროდ გამოცხადებით. მინდობილი¹¹⁹ ნიშნავს მინდობილ პირს რომელსაც ქონებაზე ხელშეკრულების ან დეკლარაციის საფუძველზე უფლება გააჩნია და რომელიც ადგენს უფლებათა ჯგუფს სხვა პირის სასარგებლოდ. ტერმინი ასევე მოიცავს მიმდობის მემკვიდრეს.

კონკრეტულ კითხვებზე პასუხის გაცემა, რომელიც მოითხოვს ამ პირების უფრო დეტალურ აღწერას და დანიშვნის, გათავისუფლების, უფლებების სფეროების, ვალდებულებების ან პასუხისმგებლობის მეთოდს ეხება, სხვა სამართლებრივ აქტებში უნდა მოიძებნოს.¹²⁰ ეს ძირითადად ეხება ULC-ს მიერ შემუშავებულ ისეთ მოდელურ რეგულაციებს, როგორებიცაა: მინდობილობის - (*Uniform Power of Attorney Act – UPOAA*¹²¹) 2006 წლის აქტი, 1997 წლის კანონი ზრუნვისა და დამცავი სამართალწარმოების შესახებ (*Uniform Guardianship and Protective*

*Proceedings Act*¹²²), რომლითაც 2017 წელს მეურვეობისა და სხვა დამცავი ღონისძიებების შესახებ კანონი შეიცვალა (*Guardianship, Conservatorship, and Other Protective Arrangements Act*¹²³), 2010 წლის მემკვიდრეობითი სამართლის კოდექსი, ახლა კი მისი 2019 წლის ახალი ვერსია (*Probate Code*¹²⁴), რომელიც ჯერ არ ყოფილა შტატების კანონმდებლობაში იმპლემენტირებული, აგრეთვე 2000 წლის მინდობის შესახებ კანონი (*Uniform Trust Code – UTC*¹²⁵). მასში არსებული გადაწყვეტილებები შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს RUFADAA-ს გამოყენებისას.¹²⁶ ამასთან, ამ კვლევის ფარგლებში RUFADAA-ში მითითებული ციფრული აქტივების ამ ობიექტების ხელმისაწვდომობის მხოლოდ¹²⁷ წესების ანალიზის საშუალებას იძლევა.

X. ციფრული აქტივების გამჟღავნების წესები

RUFADAA არ შეიცავს ყველა ციფრულ აქტივებზე ხელმისაწვდომობის ერთგვაროვან წესს. ამასთან ფუნდამენტურ როლს ასრულებს კატალოგისა და ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის განსხვავება. კატალოგი შეი-

სამართალწარმოება მიმდინარეობს; Art. 2 nr 21 RUFADAA.

¹¹⁸ Art. 2 nr 2 RUFADAA.

¹¹⁹ Art. 2 nr 25 RUFADAA.

¹²⁰ J.D. Lamm, Ch.L. Kunz, D.A. Riehl, P.J. Rademacher, *The Digital*, s. 391 i n.

¹²¹ Uniform Law Commission, <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=b1975254-8370-4a7c-947f-e5af0d6cb07c#:~:text=The%20Uniform%20Power%20of%20Attorney,manage%20the%20principal%27s%20financial%20assets.&text=While%20the%20UPOAA%20is%20chiefly,deter%20and%20detect%20financial%20abuse> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹²² Uniform Law Commission, <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=d716e47d-f50b-4b68-9e25-dd0af47a13b7> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹²³ Uniform Law Commission, <https://my.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=2eba8654-8871-4905-ad38-aabbd573911c&CLK=d654559b-a809-4e99-b530-5e1639fe715f> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹²⁴ Uniform Law Commission, <https://www.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=35a4e3e3-de91-4527-aeec-26b1fc41b1c3> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹²⁵ Uniform Law Commission, <https://my.uniformlaws.org/committees/community-home?CommunityKey=193ff839-7955-4846-8f3c-ce74ac23938d> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

¹²⁶ RUFADAA-ზე მუშაობის დასრულების შესახებ J.D. Lamm, Ch.L. Kunz, D.A. Riehl, P.J. Rademacher, *The Digital*, s. 397 i n.

¹²⁷ ფლორიდის შტატის მაგალითზე მინდობის 4 სახის ზოგადი დახასიათება. იხ. J.D. Lamm, Ch.L. Kunz, D.A. Riehl, P.J. Rademacher, *The Digital*, s. 391–397.

ცავს ინფორმაციას, რომელიც განსაზღვრავს თითოეულ პირს, რომელთანაც მომხმარებელმა გაცვალა ელექტრონული შეტყობინება, მიუთითებს ამ პირის ელფოსტის მისამართს და მოიცავს შეტყობინების დროსა და თარიღს.¹²⁸ მეორე მხრივ, ელექტრონული შეტყობინების შინაარსი ნიშნავს ინფორმაციას წერილის შინაარსის ან მნიშვნელობის შესახებ. ეს შეეხება როგორც მომხმარებლის მიერ გაგზავნილს, ასევე მიღებულ ინფორმაციას, რომელიც ელექტრონულად ინახება ადმინისტრატორთან და საზოგადოებისთვის ელექტრონულ საკომუნიკაციო მომსახურებას უზრუნველყოფს,¹²⁹ რაც საჯაროდ არ არის ხელმისაწვდომი.¹³⁰

მთავარი განსხვავება UFADAA-ს შემადგენელ გადანაცვებასთან მიმართებაში არის მომხმარებლის თანხმობის პრეზუმფციიდან გასვლა ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გასაჯაროებაზე. RUFADAA¹³¹ აცხადებს, რომ ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსი (როგორც გაგზავნილი, ისე მიღებული) ადმინისტრატორის მიერ შეიძლება იქნეს გამჟღავნებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ (1) მომხმარებელმა თანხმობა განაცხადა მასზე ან (2) სასამართლოს გადანაცვებილების საფუძველზე არსებობს ამის ვალდებულება. ადმინისტრატორი ზომებს იღებს მემკვიდრეობის ადმინისტრატორის განცხადების საფუძველზე, რომლის წარდგენა შესაძლებელია როგორც ტრადიციული (ქალაქის), ისე ელექტრონული ფორმით,¹³² მაგალითად ელექტრონული ფოსტით. თუმცა ეს არ ნიშნავს, ფორმის სრულ თავისუფლებას. განაცხადის წარდგენა შეუძლებელია, კერძოდ, ვიდეოს, ტვიტერის ან ინტერნეტ პორტალის საშუალებით გაგზავნილი ე.წ. მყისიერი შეტყობინებით (*instant message*).¹³³ განაცხადს უნდა ახლდეს მომხმარებლის გარდაცვალების დამადასტურებელი მოწმობის დამოწმებული ას-

ლი,¹³⁴ და აგრეთვე აქტში მითითებული სხვა დოკუმენტები.¹³⁵

თუ მომხმარებელმა არ გასცა ინსტრუქცია ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით, საჭიროა ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გასაჯაროებაზე მისი თანხმობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარმოდგენა. ასეთი თანხმობა შეიძლება შედიოდეს ანდერძში, მინდობის ხელშეკრულებასა ან მინდობილობაში, ასევე სხვა დოკუმენტში.¹³⁶ აქტში არ არის მითითებული, თუ რომელი სხვა სახის დოკუმენტია მოაზრებული, ის მხოლოდ დამოწმებული ასლის წარდგენას მოითხოვს. ღია ფორმულა ნიშნავს, რომ თანხმობის გაცემა დასაშვებია ნებისმიერ დოკუმენტში, ასევე ელექტრონული ფორმით.

ადმინისტრატორს ასევე შეუძლია ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გამჟღავნება დამოკიდებული გახადოს დამატებითი დოკუმენტების წარდგენაზე.¹³⁷ ქონების განმკარგველს შეიძლება სთხოვონ ამოიცნოს მომხმარებლის ანგარიში ადმინისტრატორის მიერ მინიჭებული ნომრის, სახელის, მისამართის ან სხვა ინდივიდუალური იდენტიფიკატორის მითითებით,¹³⁸ და დაამტკიცოს, რომ ანგარიში გარდაცვლილი მომხმარებლის საკუთრება იყო (მტკიცებულებები, რომლებიც ანგარიშს მომხმარებელთან აკავშირებენ).¹³⁹ ადმინისტრატორს ასევე შეუძლია მოითხოვოს სასამართლოს გადანაცვებილება,¹⁴⁰ რომლითაც დასტურდება რომ (1) მომხმარებელს აქვს სპეციალური

¹³⁴ Art. 7 nr 2 RUFADAA.

¹³⁵ Art. 7 nr 3 RUFADAA; ეხება სასამართლოს გადანაცვებილების ან ქონების მმართველის დანიშვნის გადანაცვებილების დამოწმებულ ასლს ან წერილობით განცხადებას მცირედი ქონების მიღების შესახებ, რომელიც გაკეთებულია მოწმის თანდასწრებით (*ang. small-estate affidavit*). ეხება გამარტივებულ მემკვიდრეობის პროცედურას, რომელიც სასამართლოს გარეშე მიმდინარეობს. ამ ფორმის გამოყენება შეიძლება თუ ქონების ღირებულება არ აღემატება 100–150 ათას აშშ დოლარს, (შტატიდან გამომდინარე) და თუ სამკვიდროში არ შედის უძრავი ქონება და არაა დაწყებული სამართალწარმოება.

¹³⁶ Art. 7 nr 4 RUFADAA.

¹³⁷ Art. 7 nr 5 RUFADAA.

¹³⁸ Art. 7 nr 5 (A) RUFADAA.

¹³⁹ Art. 7 nr 5 (B) RUFADAA.

¹⁴⁰ Art. 7 nr 5 (C) RUFADAA.

¹²⁸ Art. 2 nr 4 RUFADAA.

¹²⁹ დეფინიცია art. 2 nr 6 (B) RUFADAA მოიცავს ასევე მონაცემთა შენახვის ადმინისტრატორის მიერ გაგზავნილ ან შენახულ ინფორმაციას.

¹³⁰ Art. 2 nr 6 RUFADAA.

¹³¹ Art. 7 RUFADAA.

¹³² Art. 7 nr 1 RUFADAA.

¹³³ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 7, s. 15.

ანგარიში ადმინისტრატორთან, (2) მისი ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გამჟღავნება არ არღვევს ფედერალურ კანონს,¹⁴¹ (3) მომხმარებელმა გასცა თანხმობა¹⁴² ან (4) ის აუცილებელია მისი ქონების განკარგვისთვის. ამ ფართო უფლებების გამოყენების პრაქტიკა შეიძლება განსხვავდებოდეს და ეს დამოკიდებულია ადმინისტრატორის მიერ მიღებული შიდა პროცედურების სპეციფიკაზე.¹⁴³

სრულიად განსხვავებული მიდგომა არის მიღებული სხვა ციფრული აქტივებისა და ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის, მათ შორის ელექტრონული შეტყობინებების კატალოგის, ხელმისაწვდომობის შემთხვევაში. RUFADAA აქ ეფუძნება მომხმარებელთა თანხმობის პრეზუმფციას. ამიტომ, თუ მომხმარებელმა პირდაპირ არ გამოიხატა მათზე წვდომა და სასამართლოს სხვა გადაწყვეტილება არ მიუღია, ადმინისტრატორი ამ ციფრულ აქტივებს უმხელს ქონების განმკარგველს, რა თქმა უნდა, შესაბამისი განაცხადის წარდგენის შემდეგ.¹⁴⁴ ფორმალური მოთხოვნები (გარდა მომხმარებლის თანხმობასთან დაკავშირებული დოკუმენტაციისა¹⁴⁵) იგივეა, რაც მოთხოვნები ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გასაჯაროების მოთხოვნის დროს.¹⁴⁶ ამასთან, ადმინისტრატორს შეუძლია მოითხოვოს წერილობითი განცხადება, რომელშიც ნათქვამია, რომ მომხმარებლის ციფრული შინაარსის გამჟღავნება აუცილებელია გარდაცვლილი პირის ქონების მართვისთვის.¹⁴⁷

ანალოგიურად, ამ ინსტიტუტის სპეციფიკის გათვალისწინებით, მოდელური აქტი განსაზღვრავს აგენტისთვის¹⁴⁸ ციფრული აქტივების გამჟღავნების წესებს. გადამწყვეტი მნიშვნე-

ლობა აქვს მინდობილობის ფარგლებს, რომელშიც მკაფიოდ უნდა განისაზღვროს აგენტის უფლებები დამკვეთის მიერ გაგზავნილი ან მიღებული ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსზე.¹⁴⁹ ზოგადი მინდობილობის საფუძველზე, აგენტს შეუძლია მოითხოვოს მხოლოდ ელექტრონული შეტყობინებების კატალოგზე წვდომა.¹⁵⁰

სამაგიეროდ, ფიდუციარული ურთიერთობები ნაწილობრივ განსხვავებულია მინდობის ხელშეკრულებაში.¹⁵¹ თუ მინდობილი არის ასევე ანგარიშის საწყისი მომხმარებელი, რა თქმა უნდა, ადმინისტრატორმა უნდა მიაწოდოს მას ყველა ციფრული აქტივი, მათ შორის კატალოგი და ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსი, თუ მინდობის ხელშეკრულებით და სასამართლოს ბრძანებით სხვა რამ არ არის მითითებული.¹⁵² ამასთან, მინდობის მიერ ციფრული აქტივის ნდობით გადაცემის შემთხვევაში, მინდობილი ხდება მემკვიდრე მომხმარებელი. ასევე იმ შემთხვევაში, თუ მინდობილი არ არის თავდაპირველი მომხმარებელი, ეჭვგარეშეა, რომ მან მიიღო ციფრულ შინაარსზე წვდომის მიღების უფლებამოსილება.¹⁵³ მისი მოქმედების სფერო შეიძლება განსხვავებულად იყოს ჩამოყალიბებული ნდობის ინსტრუმენტში.¹⁵⁴ სრული წვდომის მისაღებად, იგი უნდა მოიცავდეს თანხმობას ციფრული აქტივების შინაარსის გამჟღავნებაზე.¹⁵⁵ წვდომის მიღებამდე მინდობილმა ისევე, როგორც აგენტმა,¹⁵⁶ უნდა დააკმაყოფილოს ფორმალური პირობები, კერძოდ, სისხლის სამართლის პასუხისგებლობაზე განმარტების მიღების შემდგომ დაადასტუროს, რომ მინდობილობა არ ამოწურულა და რომ იგი ამჟამად ასრულებს მისთვის მინდობილ ფიდუციარულ მოვალეობებს.¹⁵⁷

¹⁴¹ art. 2701 i n. U.S.C. oraz art. 222 U.S.C.; NCCUSL, Revised Uniform Fiduciary Access, art. 7, s. 15; იხ. A. Wudarski, Kształtowanie, s. 13–14.

¹⁴² Chyba że wydał on dyspozycję za pomocą narzędzia online.

¹⁴³ NCCUSL, Revised Uniform Fiduciary Access, art. 7, s. 15.

¹⁴⁴ Art. 8 RUFADAA.

¹⁴⁵ Art. 7 nr 4 oraz nr 5 (C) (ii) (iii) RUFADAA.

¹⁴⁶ Por. art. 7 RUFADAA.

¹⁴⁷ Art. 8 nr 4 (C) RUFADAA.

¹⁴⁸ Art. 9 – art. 10 RUFADAA.

¹⁴⁹ Art. 9 nr 2 RUFADAA.

¹⁵⁰ Art. 10 RUFADAA.

¹⁵¹ Art. 11 – art. 13 RUFADAA.

¹⁵² Art. 11 RUFADAA.

¹⁵³ NCCUSL, Revised Uniform Fiduciary Access, art. 12, s. 20.

¹⁵⁴ იხ. art. 12 nr 2 z art. 13 nr 2 RUFADAA.

¹⁵⁵ Art. 12 nr 2 *in fine* RUFADAA.

¹⁵⁶ Art. 9 nr 3 RUFADAA.

¹⁵⁷ Art. 12 nr 3; art. 13 nr 3 RUFADAA.

მეურვისთვის¹⁵⁸ ციფრული აქტივების გამჟღავნების პრინციპების დადგენისას, პირველ რიგში, გათვალისწინებული იქნა ამ ინსტიტუტის მიზნები და ფუნქციები. მეურვეს უფლება აქვს დაცული პირის ციფრულ აქტივებზე წვდომა მხოლოდ სასამართლოს თანხმობით მიიღოს.¹⁵⁹ მისი წარმომადგენლობის უფლებამოსილება არ არის საკმარისი. დაცული პირი ინარჩუნებს უფლებას, საკუთარი პირადი ინფორმაცია დაიცვას ელექტრონულ კომუნიკაციაში.¹⁶⁰ შტატების სამართალი¹⁶¹ არეგულირებს მეურვის უფლებამოსილების მინიჭების კრიტერიუმებს. მეორე მხრივ, კურატორს, რომელსაც გააჩნია დაცული პირის აქტივების მართვის ზოგადი უფლებამოსილება, შეუძლია მიმართოს ადმინისტრატორს ანგარიშის შეჩერების ან დახურვის განცხადებით, თუ ამას დასაბუთებული მიზეზები ახლავს. ასეთ ვითარებაში განცხადებას უნდა დაერთოს სასამართლოს გადაწყვეტილების დამონმებული ასლი, რომლის მიხედვითაც მეურვე უფლებამოსილია მართოს დაცული პირის ქონება.¹⁶² ციფრულ აქტივებზე სასამართლო მინდობილობის ნებართვის მოთხოვნა არ ზღუდავს მინდობილის უფლებას ფუძემდებლურ აქტივებზე, როგორიცაა საბანკო ანგარიშზე განთავსებული სახსრები.¹⁶³

XI. ციფრული აქტივების გამჟღავნების პროცედურა

RUFADAA ადმინისტრატორს დიდ თავისუფლებას უტოვებს ციფრული აქტივების გამჟღავნების მეთოდის არჩევაში. ამგვარი მოქნილობა მიზნად ისახავს საკუთარი ბიზნესის უპირა-

ტესობის დაკმაყოფილებას.¹⁶⁴ ადმინისტრატორს შეუძლია აირჩიოს სამი ვარიანტი:¹⁶⁵ მას შეუძლია თავისი შეხედულებისამებრ (1) მიაწოდოს მინდობილს ან დანიშნულ ადრესატს ანგარიშზე სრული წვდომა, (2) მისცეს მხოლოდ ნაწილობრივი წვდომა, რაც საკმარისია იმ ამოცანების შესასრულებლად, რისთვისაც ისინი დაინიშნენ,¹⁶⁶ ან (3) შეზღუდოს ციფრული აქტივის გამჟღავნება, კერძოდ, დატოვოს მხოლოდ მისი ასლის გაცემის შესაძლებლობა და წვდომა იმ ფარგლებში, როგორც მომხმარებელს ექნებოდა ცოცხალი რომ ყოფილიყო და ჰქონოდა სრული უფლებათუნარიანობა და ანგარიშზე წვდომა.¹⁶⁷ ადმინისტრატორს ასევე შეუძლია დაადგინოს შესაბამისი ადმინისტრაციული საფასური ციფრული აქტივების გამჟღავნებასთან დაკავშირებული ხარჯების დასაფარად.¹⁶⁸ ცხადია, საფასურის გადახდა დამატებითი შემოსავლის წყარო არ უნდა იყოს, არამედ მხოლოდ განეული ხარჯების კომპენსაციისთვის უნდა იქნეს განკუთვნილი. მათი ოდენობის დასადგენ კრიტერიუმად შეიძლება გამოყენებული იქნეს კომპანიების მიერ დაწესებული მსგავსი მოსაკრებლები, რომლებიც სასამართლოს გადაწყვეტილებით ასრულებენ მათთვის მინდობილ ადმინისტრაციულ დავალებებს, რომლებიც სცილდება მათი საქმიანობის ჩვეულებრივ ფარგლებს.¹⁶⁹ ადმინისტრატორი არ არის ვალდებული გაამჟღავნოს მომხმარებლის მიერ ნაშლილი ციფრული აქტივები.¹⁷⁰ ეს ეხება ასევე იმ აქტივებს, რომელთა ტექნიკურად აღდგენის შესაძლებლობა არსებობს. ივარაუდება, რომ მომხმარებელმა ციფრული აქტივების ამოღე-

¹⁵⁸ Art. 14 RUFADAA.

¹⁵⁹ Art. 14 (a) RUFADAA.

¹⁶⁰ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 14, s. 23.

¹⁶¹ მაგალითები იხ. NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 14, s. 23.

¹⁶² Art. 14 (c) RUFADAA.

¹⁶³ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 14, s. 23.

¹⁶⁴ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 6, s. 13.

¹⁶⁵ E. Sy, *The Revised*, s. 675.

¹⁶⁶ Art. 6 (a) (1)–(2) RUFADAA.

¹⁶⁷ ითვლება დღე, როდესაც ადმინისტრატორი ციფრული აქტივების გამჟღავნების შესახებ განცხადებას მიიღებს; Art. 6 (a) (3) RUFADAA.

¹⁶⁸ Art. 6 (b) RUFADAA.

¹⁶⁹ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 6, s. 13.

¹⁷⁰ Art. 6 (c) RUFADAA.

ბით გამოსატყობი მათი გაუმჟღავნებლობის სურვილი.¹⁷¹

განცხადება შესაძლებელია მხოლოდ გარკვეული აქტივების გამჟღავნებას შეეხებოდეს. ასეთი შეზღუდვა შესაძლოა მომხმარებლის მითითებიდან გამომდინარეობდეს, ასევე ეს შეიძლება იყოს მინდობილის სუვერენული გადაწყვეტილება, რომელიც მხოლოდ დაგროვილი აქტივების ნაწილითაა დაინტერესებული. თუმცა, ადმინისტრატორი არ არის ვალდებული, ისინი დაანაწევროს, თუ ეს მისთვის გადაჭარბებული ტვირთი იქნება.¹⁷² ამგვარი მოთხოვნის შესრულებაზე უარი მიზნად ისახავს ადმინისტრატორის დაცვას შრომის ინტენსიური დავალებების შესრულებისგან, რაც დაკავშირებულია განმცხადებლის მიერ ციფრული შინაარსის მითითებული დეტალური ინფორმაციის ძიებასთან. შესაძლო დავებს წყვეტს სასამართლო,¹⁷³ რომელიც უფლებამოსილია,¹⁷⁴ განსაზღვროს (1) ციფრული შინაარსის სრულიად ან (2) ნაწილობრივად გამჟღავნება; (3) აკრძალოს მათი გამჟღავნება, ასევე (4) მოითხოვოს სასამართლოს დახურულ სხდომაზე თვითშეფასებისათვის ყველა აქტივის სასამართლოსთვის გადაცემა.

ლიტერატურაში¹⁷⁵ ნათქვამია, რომ ადმინისტრატორისთვის მინიჭებულმა ზედმეტად დიდმა აღიარებამ შეიძლება გამოიწვიოს კონტროლუქტიული ეფექტი და უფრო მეტი სასამართლო დავა. სხვა საკითხებთან ერთად, კრიტიკულად შეფასდა ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის წესების ცალმხრივად განსაზღვრის შესაძლებლობა მომსახურების მიწოდების ხელშეკრულების ზოგადი პირობებით. საყურადღებოა, რომ ადმინისტრატორებს ამ გზით ენდომებათ ციფრულ აქტივებზე წვდომის შეზღუდვა ან გამორთვა კი. ძნელია ისეთი დებულებების შედეგების პროგნოზირება, რომლებიც სხვა ინსტრუქციების არარსებობის შემთხვევაში სავალდებულო გახდება. იმავდროულად, არც თუ ისე იშვიათია შემთხვევა, როდესაც

საც ონლაინ საშუალებები არც გვთავაზობენ და არც იყენებენ, ხოლო მომხმარებელმა სხვა წესით არ შექმნეს შესაბამისი რეგულაციები.¹⁷⁶

ციფრული აქტივების გაზიარების მოცულობისა და ფორმის გადასაწყვეტად ფორმალურად დიდი თავისუფლების მიუხედავად, ადმინისტრატორს არ შეუძლია მისი თავისუფლად გამოყენება. აქტის განმარტებით, მემორანდუმში მოცემული დეფინიციების მიუხედავად, აქ გადამწყვეტი ფაქტორი არ შეიძლება იყოს¹⁷⁷ მისი საკუთარი ბიზნეს უპირატესობები. ადმინისტრატორმა უნდა იხელმძღვანელოს რეგულაციის მიზნით და ზუსტად დააბალანსოს ურთიერთსაწინააღმდეგო ინტერესები. უნდა გვახსოვდეს, რომ RUFADAA კომპრომისის შედეგია, რომლის ცენტრში, უპირველეს ყოვლისა, არის დავა გარდაცვლილი მომხმარებლის ციფრული შინაარსის კონფიდენციალურობის დაცვაზე.¹⁷⁸ შესაბამისად, უნდა ჩაითვალოს, რომ მინდობილს ან დანიშნულ ადრესატს უფლება აქვს, გაამჟღავნოს მხოლოდ ის, რაც აუცილებლად არის საჭირო მისი მოვალეობების შესასრულებლად. პირველ რიგში, უნდა შემოწმდეს, საკმარისია თუ არა ნაწილობრივი წვდომა.¹⁷⁹ გაუგებარი რჩება კრიტერიუმი, რომელიც უნდა იქნას გამოყენებული ანგარიშზე სრული წვდომის მინიჭების ან მასზე მხოლოდ ციფრული აქტივების ასლების არსებობის არჩევისას. ასლის მომზადებამ შეიძლება შეაჩეროს წვდომა და ხელი შეუშალოს ეფექტიან განკარგვას.¹⁸⁰ ნებისმიერ შემთხვევაში, კანონის ტექსტში ამ ბუნდოვანების გარკვევა გააუმჯობესებდა გამჭვირვალობას და ხელს შეუწყობდა პოტენციური დავების რაოდენობის შემცირებას.

¹⁷⁶ caring.com-ის გამოკვლევიდან გამომდინარე 2017 წელს ამერიკელების 42%-მა შეადგინა ანდერძი ან სხვა დოკუმენტი გარდაცვალების შემთხვევაში მითითებების შესახებ. 2020 წელს მხოლოდ 32%-მა. 20%-იანი კლებაა <https://www.caring.com/caregivers/estate-planning/wills-survey/2017-survey/>; <https://www.caring.com/caregivers/estate-planning/wills-survey> (უკანასკნელად ნანახია: 30.5.2020).

¹⁷⁷ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 6, s. 13.

¹⁷⁸ A. Wudarski, *Kształtowanie*, s. 14.

¹⁷⁹ E. Sy, *The Revised*, s. 675.

¹⁸⁰ E. Sy, *The Revised*, s. 675–676.

¹⁷¹ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 6, s. 13.

¹⁷² Art. 6 (d) RUFADAA.

¹⁷³ ადმინისტრატორის ან მინდობილის განცხადებით.

¹⁷⁴ Art. 6 (d) (1) – (4) RUFADAA.

¹⁷⁵ Y. Mandel, *Facilitating*, s. 1938–1939.

XII. მინდობილის უფლებები და მოვალეობები

RUFADAA განსაზღვრავს ასევე მინდობილის საქმიანობის პრინციპებს, უფლებებისა და მოვალეობების სფეროს.¹⁸¹ ციფრული ქონებრივი სიკეთის მართვასთან დაკავშირებული მისი მოვალეობები იგივეა, რაც მატერიალური ქონებრივი სიკეთის მართვასთან დაკავშირებული მოვალეობები. მინდობილმა პირმა თავისი დავალებების შესრულებისას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გამოიჩინოს სათანადო გულმოდგინება, იხელმძღვანელოს ერთგულების პრინციპით და პატივი სცეს ინფორმაციის კონფიდენციალურობას.¹⁸² ამასთან, მან უნდა იმოქმედოს საშტატო და ფედერალური სამართლის ნორმებით და, შესაბამისად, ამ ნორმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევისთვის აგოს პასუხი.

უფლებამოსილებები თანამიმართებაშია მოვალეობებთან.¹⁸³ მინდობილს შეუძლია მხოლოდ ისეთი მოქმედებების განხორციელება, რომლებზეც მომხმარებელი იყო უფლებამოსილი. ამის ფარგლებში, მას შეუძლია, მაგალითად, გაასაჩივროს მომსახურების მიწოდების შესახებ ხელშეკრულების პირობები,¹⁸⁴ ასევე წერილობით მოსთხოვოს ადმინისტრატორს ანგარიშის დახურვა,¹⁸⁵ თუ ეს არ ეწინააღმდეგე-

ბა მის ვალდებულებებს.¹⁸⁶ მას არ შეუძლია ისეთი ქმედებების განხორციელება, რომლებიც კანონით დაცულ ქონებრივ სიკეთეს დაარღვევს.¹⁸⁷

როგორც წესი, მინდობილ პირზე გადადის უფლებები, რომლებიც მომხმარებელს ჰქონდა გარდაცვალების დროს. ეს განსაკუთრებით ეხება ციფრულ აქტივებზე წვდომას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი მომხმარებლის მიერ ონლაინ ინსტრუმენტის გამოყენებით აშკარად შეიზღუდა ან გამოირიცხა.¹⁸⁸ მათ წარმოშობას მნიშვნელობა არ აქვს. მინდობილს აქვს ციფრულ შინაარსზე წვდომის უფლება მაშინაც კი, თუ გარდაცვლილი მომხმარებელი მას უკანონოდ დაეუფლა. ასეთ სიტუაციაში მინდობილს დასჭირდება ციფრულ აქტივებზე წვდომა, მათი სწორად წარმართვის მიზნით; მაგალითად, ის შეიძლება ვალდებული იყოს, მათ შესახებ კომპიუტერულ ორგანოს მოახსენოს ან გადასახადი გადაიხადოს.¹⁸⁹ მისი საქმიანობის სამართლებრივი ჩარჩო განისაზღვრება, განსაკუთრებით, საავტორო უფლებებითა¹⁹⁰ და მომსახურების გაწევის პირობებით.¹⁹¹ ამასთან, უნდა გვახსოვდეს, რომ მინდობილი არ არის ინტერნეტ ანგარიშის მომხმარებელი და ასეთად თავს ვერ წარმოადგენს უფლებების განხორციელებისას.¹⁹²

RUFADAA ასევე წყვეტს, რომ მინდობილი, რომელიც მოქმედებს თავისი მოვალეობების ფარგლებში, კომპიუტერული თაღლითობის და კომპიუტერზე უნებართვო შესვლის წესებიდან გამომდინარე, მათ შორის, შტეტების კანო-

¹⁸¹ Art. 15 RUFADAA.

¹⁸² Art. 15 (a) (1)–(3) RUFADAA.

¹⁸³ Art. 15 (b) (3) RUFADAA.

¹⁸⁴ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 26.

¹⁸⁵ Art. 15 (g) (1) – (2) RUFADAA-ს მიხედვით განცხადებას უნდა დაერთოს: (1) [დამოწმებული] გარდაცვალების მოწმობის ასლი, თუ მომხმარებელი ცოცხალი არ არის (2) ქონების მიღების შესახებ წერილობით განცხადების [დამოწმებული] ასლი, რომელიც გაკეთებულია მოწმის თანდასწრებით (*ang. small-estate affidavit*) და ა.შ. დამატებით ადმინისტრატორმა შეიძლება მოითხოვოს: (A) ნომრის, მომხმარებლის სახელის, მისამართის ან სხვა მაიდენტიფიცირებელი საშუალების წარდგენა ანგარიშის ვერიფიკაციისთვის, (B) მტკიცებულების, რომ ანგარიში მომხმარებელთანაა დაკავშირებული; ან (C) სასამართლო გადაწყვეტილების, რომელიც ადგენს, რომ მომხმარებელს ადმინისტრატორთან

გააჩნდა აღნიშნული ანგარიში, რომლის იდენტიფიკაციაც შესაძლებელია შემდეგი ინფორმაციის საშუალებით pkt. (A); იხ. art. 15 (g) (3) RUFADAA.

¹⁸⁶ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 26.

¹⁸⁷ მაგალითად ანგარიშის წაშლა; NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 26.

¹⁸⁸ იხ. art. 4 RUFADAA.

¹⁸⁹ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 26.

¹⁹⁰ Art. 15 (b) (2) RUFADAA.

¹⁹¹ გარდა *online* ინსტრუმენტით გაცემული მითითებისა; იხ. art. 15 (b) (1) art. 4 RUFADAA.

¹⁹² Art. 15 (b) (4) RUFADAA.

ნით,¹⁹³ არის გარდაცვლილის ქონების უფლებამოსილი მომხმარებელი.¹⁹⁴ მიუხედავად იმისა, რომ საშტატო სამართალი რეგულაციის დეტალებითა და ფარგლებით განსხვავდება, კომპიუტერზე უნებართვო წვდომის კრიმინალიზაცია ეჭვს არ იწვევს.¹⁹⁵ ფედერალურმა სასამართლოებმა შეიძლება გაითვალისწინონ საშტატო რეგულაციები ფედერალური კანონების ინტერპრეტაციისას, განსაკუთრებით ელექტრონული კომუნიკაციების კონფიდენციალურობის აქტის (ECPA)¹⁹⁶ და კომპიუტერული თაღლითობისა და ბოროტად გამოყენების კანონის (CFAA)¹⁹⁷ დებულებების განმარტებისას. თუმცა, შტატების კანონები არ არის იმის განმსაზღვრელი, თუ რამდენად არღვევს მომხმარებლის ანგარიშზე შესვლა ფედერალური სისხლის სამართლის ნორმებს.¹⁹⁸

მინდობილს, რომელსაც ასევე აქვს გარდაცვლილის ქონების განკარგვის უფლებამოსილება, აქვს წვდომა ნებისმიერ ციფრულ აქტივზე, რომელზეც უფლება ან ინტერესი გააჩნდა გარდაცვლილს,¹⁹⁹ მათ შორის, იმაზეც, რასაც ადმინისტრატორი არ ინახავს და არ ექვემდებარება მომსახურების ხელშეკრულებას.²⁰⁰ მინდობილი, განსაკუთრებით უფლებამოსილია გარდაცვლილის საკუთრებაში არსებულ მატერი-

ალურ საშუალებებზე შენახული ციფრული აქტივების წვდომაზე;²⁰¹ ეს შეიძლება იყოს, მაგალითად, მოძრავი ნივთი, როგორებიცაა კომპიუტერი, ლეპტოპი ან მობილური ტელეფონი.²⁰²

იმ შემთხვევაში,²⁰³ თუ მოანდერძე არ ტოვებს რაიმე განკარგულებას ციფრული აქტივების შესახებ, ქონების განმკარგველის უფლებამოსილების ფარგლები განსხვავდება და დამოკიდებულია აქტივის სახეობაზე. ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ელექტრონული შეტყობინებების (ელფოსტის) სხვა ციფრული აქტივებისგან გარჩევა. ECPA მხოლოდ ელექტრონული შეტყობინებების კატალოგის გაზიარების საშუალებას იძლევა. ელექტრონული კომუნიკაციების შინაარსის გასაჯაროებისთვის საჭიროა მომხმარებლის თანხმობა.²⁰⁴ მეორე მხრივ, ქონების განმკარგველს უფლება აქვს ისარგებლოს მხოლოდ ციფრული ფორმით შენახულ სხვა აქტივებზე, როგორებიცაა, მაგალითად, საბანკო ამონაწერები, ფოტოები, ვიდეოები, თამაშები, აგრეთვე სხვა მასალები და დოკუმენტები, რომლებიც „ღრუბელშია“ შეგროვებული.²⁰⁵ ამიტომ ამგვარი აქტივების ადმინისტრატორებმა (ბანკები, ინტერნეტქსელის ოპერატორები, სატელეკომუნიკაციო კომპანიები) ქონების განმკარგველს უნდა მიაწოდონ მონაცემები, რომლებიც აუცილებელია მომხმარებლის ანგარიშზე შესასვლელად. ასეთ შემთხვევაში, გარდაცვლილის ამ სხვა ციფრული აქტივების გამჟღავნება ხდება განმკარგველის მოთხოვნით.²⁰⁶ თუ გარდაცვლილ მომხმარებელს შეეძლო მათი ელექტრონულად გადაცემა, კერძოდ, მომსახურების მიწოდების ზოგადი პირობები არ ეწინააღმდეგებოდა ასეთ გადაცემას, ქონების განმკარგველსაც ასევე შეუძლია გამოიყენოს ეს შესაძლებლობა.²⁰⁷ ზემოთ აღნიშ-

¹⁹³ Art. 15 (d) RUFADAA; Art. 15 (e) (2) RUFADAA.

¹⁹⁴ Art. 15 (d) RUFADAA.

¹⁹⁵ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 26 in fine.

¹⁹⁶ Ustawa z 21.10.1986 r. — *Electronic Communications Privacy Act* (ECPA), H.R. 4952 (99th), <https://www.govtrack.us/congress/bills/99/hr4952/text> (უკანასკნელად ნანახია: 31.5.2020); ECPA იმპლემენტირებულ იქნა სათაურში 18 U.S.C. თავი 121 — *Stored Wire and Electronic Communications and Transactional Records Access*, § 2701 – § 2710; zob. A. Wudarski, *Kształtowanie*, s. 13–14.

¹⁹⁷ Ustawa z 16.10.1986 r. — *The Computer Fraud and Abuse Act* (CFAA), H.R. 4718 (99th), <https://www.congress.gov/bill/99th-congress/house-bill/4718> (უკანასკნელად ნანახია: 31.5.2020); CFAA იმპლემენტირებულ იქნა სათაურში 18 U.S.C. თავი 47 — *Fraud and related activity in connection with computers*. § 1030.

¹⁹⁸ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 27.

¹⁹⁹ შეეხება ასევე დაცული პირის ან მიმდობის უფლებას.

²⁰⁰ Art. 15 (c) RUFADAA.

²⁰¹ Art. 15 (e) (1) RUFADAA.

²⁰² NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 27.

²⁰³ იხ. მაგალითი nr 1 w NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 27.

²⁰⁴ Art. 7 RUFADAA.

²⁰⁵ თუ შეესაბამება „ციფრული აქტივის“ დეფინიციას art. 2 nr 10 RUFADAA.

²⁰⁶ Art. 8 RUFADAA-ის მიხედვით.

²⁰⁷ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 27.

ნული ECPA-ს შეზღუდვები არ ეხება ბანკებს. ამიტომ, მათ შეუძლიათ გამოავლინონ როგორც კატალოგი, ასევე ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსი, თუ ისინი არიან მათი გამომგზავნები ან ადრესატები.²⁰⁸ ასევე, გარდაცვლილი მომხმარებლის ანგარიშის ადმინისტრატორს შეუძლია მინდობილს გააცნოს მათში მოცემული ნებისმიერი ინფორმაცია, თუ ეს საჭიროა ანგარიშის დასახურად, რომელიც გამოიყენება იმ ციფრულ აქტივებზე წვდომისთვის, რომელსაც მომხმარებელი ლიცენზიის შესაბამისად იყენებდა.²⁰⁹

XIII. განსხვავებები მასაჩუსეტში

მიუხედავად განხილული საკითხების სფეროში სამართლებრივი გადაწყვეტილებების ფართო მასშტაბის ჰარმონიზაციისა, ყურადღება უნდა მიექცეს ზოგიერთ შტატში არსებულ განსხვავებულ რეგულაციებს. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა მასაჩუსეტის შტატის უმაღლესი სასამართლოს (*the Supreme Judicial Court of Massachusetts*) 2017 წლის 16 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Ajemian vs. Yahoo! Inc.*²¹⁰ განჩინება მიღებულ იქნა საკმაოდ გავრცელებული ფაქტის ფონზე, რაც ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მოხდა ნორფოლკში. მომხმარებელი (ჯონ აჯემიანი) გარდაიცვალა 2006 წელს. მან არ დატოვა არც პაროლი²¹¹ და

არც რაიმე მითითება მისი ელექტრონული ფოსტის ანგარიშის შინაარსის წვდომაზე. შედეგად, ანგარიშის ადმინისტრატორმა (**Yahoo!**) გაზიარებაზე უარი განუცხადა გარდაცვლილის მემკვიდრეებს (დაძმა რობერტ და მარია-ნა), რომელთაც ამ გზით სურდათ თავიანთი მეგობრებისთვის ეუწყებინათ ძმის გარდაცვალების შესახებ. შემდეგ, უკვე როგორც სასამართლოს მიერ დანიშნული ქონების განმკარგველებს, ციფრული აქტივის იდენტიფიცირებისა და მთელი ქონების ეფექტიანად მართვისთვის მათ დასჭირდათ ანგარიშზე წვდომა. **Yahoo!**-მ უარი ფედერალური კანონის შედეგად მიღებულ შეზღუდვებზე მითითებით გაამართლა.²¹² ამ პოზიციას დამატებით მხარს უჭერდა მომსახურების ზოგადი პირობები,²¹³ რომლებიც მომხმარებლის მიერ იყო მიღებული და მხარეებს შორის ხელშეკრულების განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენდა.

გარდაცვლილი მომხმარებლის ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გამჟღავნების შუამდგომლობაზე უარის გამოტანისას პირველი ინსტანციის სასამართლომ (*Probate and Family Court*), **Yahoo!**-ს პოზიცია გაიზიარა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ფედერალური კანონით²¹⁴ გათვალისწინებული გამონაკლისები, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გარკვეული სუბიექტებისთვის გამჟღავნება, არ განიმარტება ფართო მასშტაბით. ამრიგად, დეზულეა,²¹⁵ რომელიც მხოლოდ აგენტს ასახელებს უფლებამოსილ პირად,²¹⁶ არ ვრცელდება სასამართლოს სახელით დანიშნულ და მოქმედ²¹⁷ ქონების მმართველზე. ასევე, ფედერალუ-

²⁰⁸ NCCUSL, *Revised Uniform Fiduciary Access*, art. 15, s. 27.

²⁰⁹ Art. 15 (f) RUFADAA.

²¹⁰ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports” [MR] vol. 478 (2017) s. 169–188; <http://masscases.com/cases/sjc/478/478mass169.html>; <https://www.mass.gov/files/documents/2017/10/16/12237.pdf> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²¹¹ მომხმარებელს რომც დაეტოვებინა მონაცემები შესასვლელად, მათი გამოყენება განმკარგველის მიერ მაინც იქნებოდა უკანონო; *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, Massachusetts Supreme Judicial Court Holds that Personal Representatives May Provide Lawful Consent for Release of a Decedent's Emails, „Harvard Law Review” 2018, vol. 131 (7) s. 2082, 11; <https://harvardlawreview.org/2018/05/ajemian-v-yahoo-inc/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020); იხ. ასევე N. Cahn, *The Digital Afterlife Is a Mess*, „Slate” 29

ნოემბერი 2017 წ.; <https://slate.com/technology/2017/11/the-digital-afterlife-is-a-mess.html> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²¹² განსაკუთრებით § 2702 U.S.C.

²¹³ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2082, 15; (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²¹⁴ § 2702 (b) – (c) U.S.C.

²¹⁵ § 2702 (b) (1) U.S.C.

²¹⁶ შეეხება აგენტს, რომელიც წარმოადგენს მიმღებს.

²¹⁷ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2083; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020); ასევე Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports” [MR] vol. 478 (2017), s. 176.

რი კანონით გათვალისწინებული კიდევ ერთი გამონაკლისი,²¹⁸ რომელიც გამგზავნის ან მიმღების თანხმობით ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გამჟღავნების საშუალებას იძლევა, არ წარმოადგენს გარდაცვლილი მომხმარებლის ელექტრონული ფოსტის კორესპონდენციის გამჟღავნების საფუძველს, თუ მას ამ საკითხზე მკაფიო მითითებები არ აქვს გაკეთებული.²¹⁹ სასამართლოს თანახმად, ამგვარი მიმოწერის შინაარსი გარდაცვლილის ქონების ნაწილია, მაგრამ ის შეიძლება გადაეცეს მემკვიდრეებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ეს არ დაარღვევს ფედერალურ სამართალს.²²⁰

ამასობაში, მასაჩუსეტისის უზენაესმა სასამართლომ საკმაოდ მოულოდნელად განსხვავებული პოზიცია დაიკავა. მიუხედავად იმისა, რომ მან გაიზიარა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსაზრება, რომ ფედერალურ კანონში მითითებული გამონაკლისები არ გამოიყენება მოცემულ შემთხვევაში,²²¹ მან ასევე აღნიშნა, რომ ქონების მმართველისთვის შეიძლება გამჟღავნებულ იქნას შეტყობინებების შინაარსი, მაშინაც კი, თუ არ არსებობს ამაზე გარდაცვლილის პირდაპირი თანხმობა. ასეთი ქმედება არ ეწინააღმდეგება ფედერალურ სამართალს და განსაკუთრებით არ არღვევს ელექტრონული შეტყობინებების შენახვის შესახებ კანონს (*Stored Communications Act – SCA*).²²² ამ პოზიციას მხარს უჭერს ტელეკომუნიკაციური და ისტორიული განმარტება.²²³ *SCA* ძალაში შევიდა 1986 წელს, სულ სხვა რეალობაში, იმ დროს, როდესაც Facebook-ის შემქმნელი მარკ ცუკერ-

ბერგი 2 წლის იყო,²²⁴ ამ დროს შტატების უმეტესობის მემკვიდრეობითი სამართალი ქონების მმართველს საშუალებას აძლევდა, კონტროლი აეღო გარდაცვლილის ქონებაზე.²²⁵

შედეგად, სასამართლომ ჩათვალა, რომ ფედერალური კანონმდებელი, *SCA*-ს მიღებით, არ აპირებდა შტატის საკანონმდებლო ორგანოს უფლებებში ჩარევას და არ სურდა ცვლილებების შეტანა მემკვიდრეობის შესახებ კანონში,²²⁶ კერძოდ, მას არ სურდა ქონების მართვის წესების შეცვლა.²²⁷ მისი მიზანი იყო „მხოლოდ“ მომხმარებლის დაცვა ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის უნებართვო მოსმენისაგან,²²⁸ კომუნიკაციის დარღვევის თავიდან აცილებისა და მომხმარებლისთვის (აბონენტი-თვის) ზიანის მიყენების მიზნით განხორციელებული სხვა მოქმედებების ჩათვლით.²²⁹ *SCA* იყო პასუხი ტექნოლოგიურ ცვლილებებზე და მიზნად ისახავდა მოქალაქეთა კონფიდენციალურობის დაცვას ინტერნეტ ჯაშუშობისგან,²³⁰ და არა ქონების განმკარგველის მიერ გარდაცვლილი მომხმარებლის ციფრულ აქტივებზე წვდომისაგან.²³¹ საქმე ეხებოდა არა მხოლოდ ჰაკერების, არამედ ყველა სუბიექტის, განსაკუთრებით კი, სახელმწიფო ორგანოების საქმიანობას.²³² კონგრესმა აქ მოიხსენია აშშ-ის კონსტიტუციის მე-4 შესწორება (15/12/1791), რო-

²¹⁸ § 2702 (b) (3) U.S.C.

²¹⁹ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2083; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²²⁰ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2083; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020); N. Cahn, *Probate*, s. 1706–1718.

²²¹ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017), s. 175 i n.

²²² ვრცლად *SCA*-ს შესახებ ციფრული აქტივების მემკვიდრეობის კონტექსტში N. Cahn, *Probate*, s. 1698 i n.

²²³ საკანონმდებლო პროცესის ისტორიის შესახებ: Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017) s. 182 i n.; zob. też N. Cahn, *Probate*, s. 1715 i n.

²²⁴ ყურადღებას ამახვილებს N. Cahn, *The Digital Afterlife*, (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²²⁵ იხ. Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017), s. 179, przypis 18.

²²⁶ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017), s. 178–179.

²²⁷ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2083–2084, 2088; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020); N. Cahn, *Probate*, s. 1701.

²²⁸ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017), s. 182–183; *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2084; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²²⁹ N. Cahn, *Probate*, s. 1710.

²³⁰ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports“ [MR] vol. 478 (2017) s. 173–174, 182–183.

²³¹ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2088; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²³² N. Cahn, *Probate*, s. 1713.

მელიც იცავს მოქალაქეებს დაუსაბუთებელი სახელმწიფოებრივი ქმედებებისაგან, რომლებიც არღვევს კონფიდენციალურობას (პირადი, სახლის, დოკუმენტების და ქონების ხელშეუხებლობა).²³³

მასაჩუსეტისის უზენაესმა სასამართლომ ერთდროულად ყურადღება გაამახვილა ცვლილებებზე, რომლებიც ინფორმაციის ფორმას, მოცულობასა და ხელმისაწვდომობას შეეხო. მათ გავლენა მოახდინეს *inter alia* ფინანსურ ინფორმაციაზე,²³⁴ რომელიც გადამწყვეტია უძრავი ქონების განმკარგველის საქმიანობისთვის. 1986 წელს, როდესაც SCA ამოქმედდა, ისინი, როგორც წესი, ქალაქის ფორმით იყო, ახლა კი მხოლოდ ციფრული ფორმით არის ხელმისაწვდომი.²³⁵

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ფედერალური წესების სიტყვასიტყვით ფორმულირება არ განსაზღვრავს მომხმარებლის მიერ თანხმობის გამოხატვის ფორმას. კერძოდ, მათგან არ გამომდინარეობს გარდაცვლილის მკაფიო თანხმობის მოპოვების ვალდებულება მისი ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გასაჯაროებაზე.²³⁶ ამიტომ სასამართლომ მიიჩნია, რომ თანხმობა შეიძლება გამოხატული იყოს სხვადასხვა ფორმით,²³⁷ უფრო მეტიც, ელფოსტის შინაარსის გაზიარებაზე თანხმობა მომხმარებლის გარდაცვალების შემდეგ მისი სახელით შეიძლება გამოთქვას ქონების განმკარგ-

ველმა.²³⁸ დოქტრინის ზოგიერთ წარმომადგენელს მიაჩნია, რომ დასაშვებია თანხმობის ვარაუდიც.²³⁹

ეს მოქნილი მიდგომა მნიშვნელოვნად განსხვავდება თითქმის ყველა შტატში უკვე მიღებული გადამწყვეტილებისგან, რომელიც ემყარება RUFADAA-ს რეგულაციას, რომლის თანახმად, ელექტრონული შეტყობინებების შინაარსის გასაჯაროებისთვის საჭირო არის მომხმარებლის მკაფიო თანხმობა.²⁴⁰ მისი არარსებობის შემთხვევაში, ვარაუდობენ, რომ მომხმარებელს არ სურდა თავისი ციფრული აქტივების გამჟღავნება.²⁴¹ ამასობაში, მასაჩუსეტისის უზენაესი სასამართლო, ფედერალური კანონის განმარტებისას, ეჭვქვეშ აყენებს ამ მიდგომას. ეს ქმნის შესაძლებლობას ციფრული მემკვიდრეობის სტანდარტულ წესებზე განახლებული, სიღრმისეული დებატებისთვის. ეჭვგარეშეა, რომ ციფრული მემკვიდრეობის ნორმატიული წესები უნდა ასახავდეს გარდაცვლილის სავარაუდო ნებას. ყოველივე ამის შემდეგ, მათ ფუნდამენტური მნიშვნელობა აქვთ და, პრაქტიკულად, განსაზღვრავენ ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობას. ამერიკული საზოგადოების უმეტესობა არ ადგენს ანდერძს და, მით უფრო, ნაკლებად აკეთებს მითითებას სიკვდილის შემდეგ ელექტრონული ფოსტის ანგარიშებზე წვდომისთვის.

სადავო ინტერესების სათანადო ბალანსის ძიების დროს, ანუ გარდაცვლილი მომხმარებლის პირადი ცხოვრების დაცვასა და მისი მემკვიდრის ან ქონების განმკარგველის მის ციფრულ აქტივებზე წვდომის უფლებას შორის, დოქტრინა ყურადღებას ამახვილებს მონაცემების შეგროვებისა და დამუშავების ტრადიციულ

²³³ N. Cahn, *Probate*, s. 1711.

²³⁴ მაგალითად, ინტერნეტ ბანკი 1995 წლამდე არ იყო ხელმისაწვდომი აშშ-ს მომხმარებლებისთვის; *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2088; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²³⁵ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports” [MR] vol. 478 (2017), s. 180; *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2084; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²³⁶ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2084; (უკანასკნელად ნანახია: 31.7.2020).

²³⁷ Rozważania dotyczące wykładni zwrotów: „actual consent”, „express consent” oraz „lawful consent” zob.: Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports” [MR] vol. 478 (2017), s. 180 i n.; w rezultacie Sąd Najwyższy Stanu Massachusetts podniósł, że intencjom Kongresu nie było ograniczenie możliwości wyrażenia zgody tylko przez osoby żyjące (s. 184).

²³⁸ Supreme Judicial Court of Massachusetts [SJC] sygn. akt 12237, „Massachusetts Reports” [MR] vol. 478 (2017), s. 184.

²³⁹ N. Cahn, თვლის, რომ ციფრული სიკეთე ისევე უნდა იქნეს განხილული, როგორც მატერიალური სიკეთე და ანდერძში უარის არარსებობის შემთხვევაში მიღებულ უნდა იქნეს, რომ გარდაცვლილმა თანხმობა გამოთქვა განმკარგველის მიერ მატერიალურ და ციფრულ აქტივებზე წვდომის შესახებ; N. Cahn, *Probate*, s. 1711; (*Explicit and Implicit Consent*, s. 1714 i n.).

²⁴⁰ Art. 7 (4) RUFADAA.

²⁴¹ 4 UFADAA; zob. A. Wudarski, *Kształtowanie*, s. 13 i in.

მეთოდთან მიმართებაში არსებულ განსხვავებებზე. ხაზგასმულია *inter alia* რომ ინფორმაციის მატარებლის ქალაქის (ფიზიკური) ფორმიდან ციფრულ ფორმაზე გადასვლა მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მოანდერძის კერძო სფეროში ჩარევის მასშტაბზე. ინფორმაცია ონლაინ ანგარიშებზე ხშირად ინახება მრავალი წლის განმავლობაში, იმ დროს, როდესაც, ტრადიციული მიმომწერის ხელმისაწვდომობა, როგორც წესი, დროში შეზღუდულია.²⁴²

ამჟამად ძნელია იმის პროგნოზირება, თუ საბოლოოდ რა გზას აირჩევს მასაჩუსეტისის მოსახლეობა, ასევე მოახდენს თუ არა ეს გავლენას სხვა საშტატო იურისდიქციებზე და გამოიწვევს თუ არა RUFADAA-ს ცვლილებას.²⁴³ დოქტრინა ასევე ითვალისწინებს ფედერალურ კანონში ცვლილებების შეტანას, ინტერპრეტაციის დროს წარმოშობილი ეჭვების აღმოფხვრისა და 21-ე საუკუნის ტექნოლოგიურ გამოწვევებთან ადაპტაციის მიზნით.²⁴⁴ საბოლოო შედეგის მიუხედავად, მასაჩუსეტისის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით გამოწვეულ დისკუსიას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. აშშ-ის უზენაესმა სასამართლომ 2018 წლის 26 მარტს²⁴⁵ უარყო საქმის ხელახლა განხილვის მოთხოვნა,²⁴⁶ ხოლო მასაჩუსეტისის RUFADAA-ს იმპლემენტაციის პროცედურა არ იქნა დასრულებული.

XIV. გლობალური პერსპექტივა

ციფრული სამყარო ჩვენთვის გასაკვირი არ უნდა იყოს. ციფრული საზოგადოების ხედვა ხომ სამეცნიერო ლიტერატურაში დიდი ხანია

წარმოდგენილია. მაგალითად, ფ. ვ. ლანკასტერი²⁴⁷ ჯერ კიდევ 1970-იან წლებში წერდა მოსალოდნელი სამეცნიერო საკომუნიკაციო სისტემის შესახებ (*science communication system*);²⁴⁸ განმარტავდა, თუ რატომ არის ეს ჩვენი წებისა თუ განსჯისგან დამოუკიდებელი გარდაუვალი პროცესი,²⁴⁹ რომელიც დინამიკურად განვითარდება და რევოლუციას მოახდენს ჩვენს ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ციფრული ინფორმაციული სისტემის განვითარების კონცეფციის და საზოგადოებაში მისი როლის წარმოდგენისას²⁵⁰ ასევე აღნიშნავდა ამასთან დაკავშირებულ პრობლემებს;²⁵¹ ის მაშინ უკვე ხედავდა მომავალი გამოწვევებისთვის მრავალგანზომილებიანი მომზადების საჭიროებას.²⁵² ასე რომ, მართალია, შედარებით დიდი დრო გვქონდა ახალ რეალობასთან შესაგუებლად, მაგრამ ის ეფექტიანად არ გამოგვიყენებია. რასაკვირველია, ციფრული პროცესი ახლა ლანკასტერის კვლევის ფარგლებს სცილდება, მან ამავედროულად მოიცვა ჩვენი ცხოვრების თითქმის ყველა სფერო. ცოტა ვინმემ თუ იწინასწარმეტყველა ამ ფენომენის მასშტაბები. ამ პროცესის სიდიდემ და დინამიკამ გააკვირვა კანონმდებლებიც, რომლებიც ამ დრომდე ვერ პასუხობენ ციფრული საზოგადოების ყველა გამოწვევას, რომელსაც ლანკასტერი განსაზღვრავს, როგორც *paperless society*. ეს ეხება უმეტეს იურისდიქციებს, მათ შორის, ევროპის ქვეყნებსაც.

ციფრული აქტივების ნდობით წვდომის ამერიკული მოდელი არის ინტერნეტ ანგარიშის მომხმარებლის გარდაცვალებასთან ან ქმედუნარობასთან დაკავშირებული სოციალურად და იურიდიულად მნიშვნელოვანი საკითხების-

²⁴² *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2085–2086; (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²⁴³ *Ajemian v. Yahoo! Inc.*, s. 2088; (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²⁴⁴ *N. Cahn, Probate*, s. 1718 i n.

²⁴⁵ სრული დოკუმენტაცია <https://www.supremecourt.gov/docket/docketfiles/html/public/17-1005.html> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²⁴⁶ *Petition for a Writ of Certiorari, Oath Holdings, Inc. v. Ajemian*, No. 17-1005; https://www.supremecourt.gov/DocketPDF/17/17-1005/27935/20180116150035248_Oath%20Holdings%20Petition.pdf (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).

²⁴⁷ F.W. Lancaster, *Toward Paperless Information Systems*, Academic Press, New York, San Francisco, London 1978, s. 1–166 *passim*.

²⁴⁸ იხ. მისი ხედვა ელექტრონული სამეცნიერო ინფორმაციის განვითარების შესახებ F.W. Lancaster, *Toward*, s. 105–121.

²⁴⁹ F.W. Lancaster, *Toward*, s. 161 i n.

²⁵⁰ F.W. Lancaster, *Toward*, s. 17–49.

²⁵¹ გამოკვეთდა 3 პრობლემურ სფეროს: (1) ტექნოლოგიურს, (2) ინტელექტუალურს, (3) სოციალურ-ფსიქოლოგიურს; F.W. Lancaster, *Toward Paperless Information Systems*, Academic Press, New York, San Francisco, London 1978, s. 141–151.

²⁵² F.W. Lancaster, *Toward*, s. 166.

თვის სამართლებრივი ჩარჩოს შექმნის პირველი მცდელობა. RUFADAA, რა თქმა უნდა, არ არის სრულყოფილი აქტი და შემდგომ დახვეწას მოითხოვს. ზოგიერთ ხარვეზს უკვე ექცევა ყურადღება. ეს ეხება, მაგალითად, ციფრული აქტივების განსაზღვრისა და კლასიფიკაციის დაზუსტებას, ასევე დარჩენილი კონცეპტუალური აპარატის გაუმჯობესებას, ონლაინ ინსტრუმენტის ეფექტიან გამოყენებას, ანგარიშზე წვდომის უფლების იერარქიის უფრო სრულ ბალანსს, რათა თავიდან იქნას აცილებული მომხმარებლის რეალურ ნებასთან შეუსაბამო გადაწყვეტილებები, არასრულწლოვნის იურიდიული მდგომარეობის გადამოწმებას ონლაინ მითითების გაკეთებისას ან RUFADAA-ს შინაარსის სხვა იურიდიულ აქტებთან შესაბამისობის გაუმჯობესებას; და მაინც აღნიშნული საკითხები უკვე გამოვლენილი არასრულყოფილების მაგალითებია. მიღებული იურიდიული კონცეფციების პრაქტიკაში გამოყენება მოკლევადიან პერსპექტივაში უზრუნველყოფს ახალ მასალას დასაფიქრებლად, რაც ძირითადად შეეხება ციფრული აქტივების გამჟღავნების პროცედურას და ადმინისტრატორებისა და მინდობილის მიერ მათი უფლებამოსილების გამოყენებას, მაგრამ ასევე შეიძლება უკავშირდებოდეს კანონთა კოლიზიის საკითხებს. უფრო მეტიც, შემდგომი ცვლილებები საჭიროა არა მხოლოდ საკანონმდებლო, არამედ, უპირველეს ყოვლისა, დოგმატურ დონეზე.

ცხადია, ეს არ ამცირებს RUFADAA-ს რანგსა და ინოვაციურ მნიშვნელობას. მისი შეფასებისას არ შეიძლება დავიწყებულ იქნას ის სოციალური და სამართლებრივი კონტექსტი, რომელშიც მოდელური აქტი შეიქმნა. მისი შინაარსი ხომ არა მხოლოდ კომპრომისის შედეგია, არამედ აქვს პიონერული, ნაწილობრივ ექსპერიმენტული ხასიათიც. ამასთან, RUFADAA გარდაცვლილის ან ქმედუუნარო მომხმარებლის ონლაინ ანგარიშის ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული სამართლებრივი წესების ჩამოყალიბების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპის მხოლოდ კულმინაციაა. ეს არ ამთავრებს დისკუსიას, ხოლო შემდგომი ცვლილებების მითითებები რჩე-

ბა ღია, რისი ნათელი დადასტურებაც მასაჩუსეტსის შემთხვევა.

ზემოხსენებული მოსაზრებების გათვალისწინებით, შეუძლებელია ან მიზანშეწონილი არ არის RUFADAA-ს სრულად იმპლემენტირება სხვა ქვეყნებში. ამას მნიშვნელოვნად უშლის ხელს სხვა ფაქტორებიც, მაგალითად, მოდელური აქტის ამერიკული *common law* სისტემის ტრადიციულ და სამართლებრივ კულტურაში ჩასმა. მინდობით ხელშეკრულება და მინდობის ინსტიტუტი არც თუ ისე ფართოდ არის გავრცელებული და ხშირად განსხვავებულად გამოიყენება კონტინენტური ევროპის იურისდიქციებში.

ამასთან, ეჭვს არ იწვევს, რომ ევროკავშირის ქვეყნებისათვის მოდელური გადაწყვეტილების შექმნა ძალზე სასურველია. ციფრული აქტივების ხელმისაწვდომობის პრობლემა არ შეიძლება ჩაიკეტოს სახელმწიფო იურისდიქციის ფარგლებში. ეს არის გლობალური საკითხი, რომელიც თავისი ბუნებით არ შემოიფარგლება მხოლოდ ერთი ქვეყნით. რეგულირების სფეროს გაფართოების განხილვაც კი ღირს, რაც შეიძლება მოიცავდეს არამხოლოდ გარდაცვლილი ან ქმედუუნარო მომხმარებლის ციფრულ აქტივებს. არანაკლებ რთული იქნება, ცოცხალი მომხმარებლის ციფრულ აქტივებზე წვდომა, მაგალითად, სააღსრულებო ან უსაფრთხოების უზრუნველყოფის პროცესის განმავლობაში.²⁵³ სამომავლო სამუშაოების მოცულობისა და მიმართულების მიუხედავად, შეუძლებელია ამერიკული მოდელისა და გამოცდილების უგულებელყოფა.

²⁵³ Por. Case Studies grupy badawczej Access to Digital Assets ევროპის სამართლის ინსტიტუტი, <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/current-projects-feasibility-studies-and-other-activities/current-projects/access-to-digital-assets/access-to-digital-assets-case-studies/> (უკანასკნელად ნანახია: 31.12.2020).